B. CULTURA

SECȚIUNEA I: POLITICA

Cap. I: Raporturi cu Pórta

§ 45. Tractate și relațiuni. — Raporturile politice între țările române și Turcia se află stipulate într'o serie de hatișerifuri și firmane [1]), ce aŭ urmat într'un interval de peste 4 secole (1391-1802). Textul primelor tractate ne este cunoscut după còpiĭ posterióre făcute, direct saŭ indirect, după originalele conservate în archiva imperială din Constantinopole.

Intre primul hatișerif din 1391 și cel următor din 1460 (ambele relative la Muntenia și reproduse de Fotino) s'a introdus, pe lângă urcarea tributuluĭ de la 3000 la 10000 de galbenĭ, îndatorirea din partea luĭ Țepeș de a da Porțiĭ un numĕr de 500 copiĭ spre a fi crescuțĭ în legea luĭ Maho-

[1]) Ele sînt reproduse în primul volum din *Acte și Documente relative la Istoria renașcerii României* de Ep. Ghenadie și D. A. Sturdza. Bucuresci, 1888. Cele mai importante sub raportul politic (după primele din 1391, 1460, 1511 și 1634) sînt hatișerifurile din 1774 (Uricariŭ IV, 433—446) și 1784 (Raicevich, 270) precum și firmanele din 1792 (Uricariŭ III, 131—144) și 1802 (III, 181—205), cest din urmă resumând pe tóte cele-lalte. Cf. Recueil d'actes internationaux de l'Empire ottoman. Traités, conventions et autres documents recueillis et publiés par Gabriel Noradounghian. Paris, 1897.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

met (așa-numiții „agemoglanĭ“), o îndatorire ce încetâ odată cu acest Domn.

In hatișerifurile pentru Moldova din 1511 și 1634 se observă, de asemenea, óre-carĭ diferențe ca sporirea peșcheșuluĭ de la 3000 la 10000 de galbenĭ și omiterea articoluluĭ anterior relativ la un număr de șoimĭ și iepe fătătóre.

Amestecul Turcilor în daraverile țărĭĭ a fost provocat de rivalitățile dintre pretendenții, carĭ se adresară Turcilor să le sprijine candidatura. Continuele certurĭ între Dănescĭ și Drăculescĭ grăbiră acéstă usurpare a drepturilor țărĭĭ, așa că după 1526 Pórta, din propria eĭ autoritate, impuse Domnĭ întâiŭ Munteniei și apoĭ Moldoveĭ. De la Petru Rareș și Dómna Chiajna baniĭ deveniră mijlocul cel maĭ eficace spre a ajunge pe tron: Petru Cercel, Aron-Vodă, Petru Șchiopul îl cumpĕrară cu sume enorme. Fie-care Domnie nouă deveni atuncĭ o ocasiune de stórcere și un mijloc de îmbogățire [1]).

Acéstă corupțiune fu alimentată de desele schimbărĭ ale Domnilor și maĭ ales de recrutarea lor exclusivă printre dragomaniĭ Fanaruluĭ. Din diferite motive, străine în tot casul de religiune [2]), Turciĭ neglijând învĕțarea limbilor grăite de nemusulmanĭ, importanta funcțiune de tălmaciŭ saŭ dragoman se concentrâ în mâinile nobleței grecescĭ din Constantinopole, cultă și rafinată: „căcĭ la acéstă dregătorie — ḑice Văcă-

---

[1]) Xenopol, *Istoria Românilor* III, 524.

[2]) Nu-ĭ adevĕrat că Coranul interḑice sectatorilor seĭ învĕțarea limbilor străine — o afirmațiune emisă de Zallony și repetată apoĭ de toți istoriciĭ noștri — ci fenomenul își găsesce o explicațiune suficientă în mândria națională a Turcilor față cu popórele nemahometane. Eĭ nu creḑură de dignitatea lor să-și însușéscă idiomele grăite de națiunile creștine și lăsară pe séma unor subalternĭ de altă credință sarcina și folósele uneĭ asemenea cunoscințe.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

rescu (p. 269) — este trebuință de pricopsélă multă și de sciință de limbĭ de îndestule și de minte subțire". Pórta, vrênd să le resplătéscă serviciile, dete primuluĭ terziman fanariot, luĭ Nicolaie Mavrocordat, tronul Moldoveĭ în 1711 și de atuncĭ Domnia țărilor române fu reservată Mavrocordaților, Ghiculescilor, Moruzilor, Suților și Ipsilanților.

Ast-fel tronul acestor țărĭ, de când ajunsese un obiect de venalitate pentru Turcĭ, a fost dat tuturor némurilor — Nemțĭ (Iancu Sasul), Polonĭ (Miron Barnowski), Italienĭ (Gaspar Grazziani), Evreĭ (Aron-Vodă), Armenĭ (Ión-Vodă cel Cumplit), Arnăuțĭ (Ghiculescĭ) și Țiganĭ (Răzvan-Vodă) — până s'a monopolizat în folosul dragomanilor Fanaruluĭ.

Aceștia, obținênd Domnia cu marĭ sacrificiĭ bănescĭ, cum se urcaŭ pe tron, prima lor grijă era să-șĭ scótă însutit sumele cheltuite. Atuncĭ se inaugurâ sistema ilimitată de imposite, care împinse pe țăranĭ — singura clasă a populațiunĭ ce suporta aceste nevoĭ și greutățĭ — la desperare și emigrare, împopulând cu colonĭ laturile mărginașe din Serbia și Bulgaria. Și acéstă stare de lucrurĭ nu luâ sfîrșit de cât odată cu reînființarea Domniilor pămîntene.

§ 46. Toleranță. — Articolele 7 și 8 din primul tractat între Moldova și Turcia sună:

Moldovenĭ vor putea cumpĕra și ținea o casă la Constantinopole pentru ședérea solilor lor, *unde vor putea face și o biserică;*

Turcĭ nu vor putea cumpĕra, nicĭ stăpâni pămînturĭ în Moldova, nicĭ a se aședa în țară, *nicĭ a avea saŭ a face giamiĭ nicĭ într'un chip* [1]).

---

[1]) Cantemir, *Mold.* 120: Turcae etiam mercaturae gratia quam

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

Simpla alăturare a acestor două articole pune în evidență caracterul eminamente tolerant al Turcilor. Intr'o vreme când tótă Europa remura dinaintea Semi-lunei, Turcii lasă țărilor vasale nu numai exercițiul liber al cultului lor, dar și dreptul de a li se interdice, lor suzeranilor, orî-ce traiŭ pe pământul supus; și pe când raiaua își putea construi biserici pe solul otoman, Turcii eraŭ opriți să-și facă o giamie în țara creștină. O trăsură de toleranță remarcabilă și unică! Până astă-di capitala Turciei e acoperită cu biserici ce aparțin la diferite secte și religiuni, până astădi cultul lor se practică cu tótă pompa, și cu tóte acestea, nu se vede încă în Europa nici o singură giamie, nicăieri nu rĕsună încă afară din Turcia glasul muezinului din vîrful minarelei!

Turcii aŭ păzit cu sfințenie în timp de secole interdicerea cultului lor pe pământul românesc și până astădi nu se află urmă de giamie în tot coprinsul Munteniei și Moldovei. Ei eraŭ dar nevoiți, când voiaŭ să se róge, să se retragă într'un loc îndepărtat, unde întorcêndu-și fața spre Meca, își făceaŭ rugăciunea în tótă taina [1]).

---

plures, Iasziis, aliisque in oppidis degunt; sed his nullibi licet vel fundum emere, vel domum in aliquo oppido aut pago, multo minus aedem sacram construere, aut publicas secundum suam superstitionem preces fundere, neque institit othmannica aula unquam, ut id principes moldavi permitterent: utinam aeternum mutescat!

[1]) Del Chiaro, 110: Stanno essi Turchi nella Vallachia con molto ritegno, e piutosto in qualità di forestieri, che di padroni del paese. Non vi hanno l'esercizio publico della loro legge, giacchè in tutta la Vallachia, siccome nella Moldavia, non ritrovasi ne pur una benchè piccola moschea... Dal che bene si scorge la soprafina politica dell' Imperio Ottomano per conservarsi la divozione di quei popoli, e per render loro men aspra la rimembranza della perduta libertà. — Tot ast-fel, în raportul misionarului Baksich despre Munteni (Iorga, *Călĕtori, Ambasadori* etc.): I Turchi di questo principato

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

„Tóte elementele populaţiunii îşi aŭ bisericile lor pe pămîntul românesc (exclamă Sulzer I, 291), numai Turcii — şi cine póte citi acésta fără să admire toleranţa şi moderaţiunea lor? — numai ei, stăpânii acestei ţări, aceşti pretinşi barbari, ţin într'atâta la cuvîntul lor, în cât preferă să se róge în tăcere şi să n'atingă libertatea cultului acordată exclusiv acestei ţări prin ridicarea fie măcar şi a unei singure giamii! O purtare ce nu e turcéscă şi care presupune o mare abnegaţiune saŭ multă reflexiune şi un spirit de toleranţă şi de blândeţe demn de un creştin . . .“

Şi cu tóte acestea, numĕrul Turcilor aflători în ţară, în trécĕt pentru negoţ saŭ în permanenţă pentru paza ordinii, nu era mic.

Turcii, cari din motive diferite eraŭ siliţi să petrécă în ţară, aparţineaŭ la una din categoriile următóre:

funcţionari oficiali ai Divanului, ca Divanefendi şi chiatipul saŭ logofĕtul sĕŭ;

musica turcéscă a Curţii, compusă din mehterbaşă cu mehterii sei;

poliţia turcéscă alcătuită din baş-beşliagă cu beşlegii şi beşlii lor;

(Valacchia) non hanno quell' ardire che usano nelli Stati ottomani, quando vi dimorano, ma sono necessitati caminar con ogni umiltà...

Boué II, 61: Comparés à tous les autres peuples de la Turquie, il n'en est pas un seul qui, mis à la place du Turc, saurait peut-être gouverner des nations si disparates avec autant de justice, d'impartialité et de tolérance réligieuse.

Ubicini, *Turquie actuelle,* 346: Le catholicisme est plus libre à Constantinople et à Smyrne qu'à Paris et à Lyon... Le jour de la Fête-Dieu, toutes les églises de Péra et de Galata sortent processionnellement, précédées de la croix et de la bannière, et escortées par un piquet de soldats qui forcent les osmanlis eux-mêmes à se ranger sur le passage du cortège.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

diferiți negustători, ca gélepii, capanlîii etc.; și în fine,

hogii chemați în țară de Vodă și de boierii fanarioți spre a învĕța pe beizadele și pe fiii lor turcesce.

Nu mai vorbim de trimișii cu ordine din partea Porții saŭ de Turcii cari veniaŭ pentru strîngerea haraciului, a beiliculuĭ și a zahareliĭ.

Toți aceștia, în cause civile și criminale, eraŭ judecați de Divan, iar daraverile între Turcĭ și pămîntenĭ se tranșaŭ de Divan-Efendi asistat de un cadiŭ din cetățile mărginașe, pe când beșliaga supraveghia și pedepsia orĭ-ce exces din partea Turcilor, carĭ veniaŭ în țară.

§ 47. Raiele și serhaturĭ. — Muntenia și Moldova eraŭ înconjurate cu un brîŭ de cetățĭ turcescĭ, numite *raiele* și *serhaturĭ*, a căror aprovisionare cădea în mare parte tot în sarcina țărilor române.

Pe malul drept al Dunării eraŭ: Vidinul, Cladova (Fet-Islam), Nicopole, Șistov, Rusciuc (administrate de câte un aian), Turtucaia, Silistra și Hîrșova (comandate de un serascher).

Pe malul stâng: Orșova saŭ Rușava, Ada-Cale, Cule saŭ Turnu, Giurgiŭ și Brăila, inclusiv Odaia-Vizirului (administrate de câte un nazir).

In Basarabia turcéscă: Akkerman saŭ Cetatea-Albă (comandat de un ienicer-aga), Ismail saŭ Smil (de un muteveli), Chilia (de un nazir), Cartalul (de un dizdar) și Timarova saŭ Reni (de un beșliaga).

In fine, din spre Polonia: Tighina saŭ Bender, Soroca și Hotin.

Cele mai multe din „aceste locurĭ a Țărĭ-românescĭ și a Moldaviei carĭ s'aŭ răpit și cu

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

silnicie s'aŭ stăpânit" (cum sună hatișeriful din 1802), aŭ fost înapoiate țărilor române abia la începutul secolului, după ce stătură sub stăpânirea turcéscă sute de anĭ. Intr'adevĕr, Giurgiul și Turnul deveniră raiele încă sub Mircea, Chilia și Cetatea-Albă sub Ștefan-cel-Mare, iar Hotinul și Soroca sub Nicolaie Mavrocordat.

Cap. II: Domnul

§ 48. Numirea. — Ceremonialul pentru numirea și întronarea Domnilor în epoca fanariotă constitue o dramă în tótă puterea cuvîntului, în care intrigile candidaților formaŭ prologul, primul act Investitura, al doilea Plecarea din Constantinopole, al treilea Intrarea solemnă în Capitală, al patrulea Confirmarea în Domnie și al cincilea Mazilirea, cu un epilog terminat une-orĭ în adevĕrată tragedie.

Descrierea acestor diferite peripețiĭ a fost făcută pentru Moldova de către Cantemir în tóte amĕnuntele și cu o precisiune adevĕrat sciințifică (reprodusă în urmă de Carra, Sulzer, Zallony etc.); apoĭ de către Logofĕtul Gheorgache cu naiva prolixitate a cronicaruluĭ; iar pentru Muntenia de istoricul Fotino [1]).

[1]) Vedĭ alte două interesante raporturĭ despre ceremonialul instalăriĭ Domnilor în Muntenia, făcute în 1819 și 1822 de consuliĭ prusienĭ Marco și Kreuchely (Hurmuzache X, Suplem. III, p. 45 și 181). Ceremonia de învestitură a luĭ Ioan Mavrocordat-Vodă a fost descrisă de Daponte în a sa „Geografie istorică" (reprodusă de Legrand în Bibliothèque grecque vulgaire. Paris, 1882, tome III, p. 247—249). Cf. și Atanasie Comnen-Ipsilante, Τα μετὰ την ἅλωσιν. Constantinopole, 1870 (partea corespunzĕtóre a fost tradusă în Archiva literară și sciințifică din Iași, vol VII).

Marele maiestru de ceremoniĭ în Moldova și în Muntenia (înființat aci de Al. Ipsilante) purta numele de *Marele Logofĕt de obiceiurĭ:* el înregistra ceremoniile locale, nouele dispositiuniĭ politice saŭ eclesiastice, precum și recepțiunile oficiale.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

In casul unei vacanțe de tron, prin mórte saŭ destituire, Marele-Vizir, după ce alegea printre numerosiĭ candidațiĭ fanarioțiĭ pe cel ce oferia maĭ mult, presentà Sultanuluĭ un raport („talhîș"), în care recomanda pe noul Domn. Dacă raportul obținea aprobarea Sultanuluĭ, candidatul era poftit la Curtea Vizirului, la Pașa-Capusi, unde primul ușier, capugilar-chehaiasi, îl introducea împreună cu boieriĭ carĭ'l însoțiaŭ în sala de audiență, numità arzodasi.

Acolo Vizirul, ședênd între perne după moda turcéscă, făcea nouluĭ Domn, care îĭ săruta mâna și rĕmânea în picióre la distanță, o cuvîntare solemnă, recomandându-ĭ credință și supunere către Impĕrăție, blândețe și dreptate către supușĭ saŭ raiele și trimitere la timp a haraciuluĭ și a celorlalte darurĭ la Curte; la care Domnul mulțumind, promitea tóte acestea. După aceea marele ușier aducea caftanul, o haină lungă înflorată cu aur, cu care Vizirul îmbrăca pe Domn peste cele-lalte haine. Inainte de a se retrage, Domnul săruta a doua și a treia óră mâna și póla Vizirului.

In curte, îl aștepta un cal frumos împodobit și un cortegiŭ compus din 24 ciaușĭ și maĭ multĭ agĭ de aĭ Vizirului. Domnul călare și însoțit de boierĭ porniaŭ cu tot cortegiul, în aclamațiunile[1]) ciaușilor, la Patriarchie, în curtea căreia descăleca pe o piatră pătrată anume destinată pentru acest scop.

După ce Patriarchul, asistat de fruntașiĭ cle-

[1]) Aceste exclamațiunĭ se numiaŭ „alcâș" și se repetaŭ orĭ de câte orĭ Domnul încăleca. Vedĭ Recordon, *Lettres sur la Valachie*, 122: une exclamation *alkisch* qui correspond à peu près à celle de vive le prince! Cf. Hammer III, 368: aux vizirs seuls appartient le privilège du salut de bénédiction *(alkisch)*.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

rului, bine-cuvînta pe Domn, acesta se întorcea la palatul sĕŭ în urările sgomotóse și repetate ale ciaușilor.

Odată numit, Domnul trimetea pe unul din ómenii sĕi cu cărți domnesci la boieri, pe cari îi orînduia Caimacami, ca să-l represente până la sosirea în țară. Aceștia adunaŭ pe boieri și, cu Mitropolitul în frunte, le făceaŭ cunoscut pe noul Domn și dispuneaŭ trimiterea la Stambul de rĕdvane, carete și care spre a transporta bagajele Domnului și ale suitei sale. Totdeodată un boier era trimis ca mehmendar saŭ purtător de grijă pentru ale călătoriei, însoțit de un başbulubașă și de mai mulți arnăuți pentru pază.

§ 49. Investitura. — Ceremonia de învestitură a Domnilor era mai complicată și mai pompósă de cât a Vizirilor și a Pașilor: ea presenta multe puncte de aseměnare cu a Hanilor din Crimeia [1]). Motivul acestei distincțiuni trebue căutat în raportul de suzeranitate anterior epocei fanariote. Intr'adevĕr, țările române primiseră de bună voie legăturile de supunere către Pórtă, care din recunoscință le acordâ mai multe privilegii onorifice. Domnii de mai târdiŭ, deși considerați ca simpli guvernatori saŭ Bei, avênd același rang cu un Mirimiram saŭ Pașă cu două

---

[1]) Hanii, ca vasali ai Sultanului, primiaŭ o învestitură analogă cu a Domnilor noștri: o cabaniță de catifea verde blănită cu samur și împodobită cu nouĕ rînduri de copce de pietre scumpe; apoi o sabie, un hanger și un calpac de catifea verde, îmblănit cu samur și ornat cu douĕ egrete de diamante; în fine, un chimir împodobit cu pietre scumpe, un arc acoperit cu lame de aur și o tolbă brodată cu mărgăritare. Vedi d'Ohsson VII, 444; cf. Hammer XII, 145.

Domnii Ardélului, supuși Porții, primiaŭ la învestitură un caftan de serasir, o corónă de aur, o sabie cu pietre scumpe, un stég, un tuiŭ și un cal frumos împodobit; — iar Hatmanii Cazacilor: un caftan bogat, o căciulă de catifea cu bordurile de samur, un topuz, o sabie și uneori un surguciŭ cu pene de mare preț (d'Ohsson, ibid. 445).

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

tuiurĭ, se bucurau totuşĭ de nisce prerogative datorite acelor prime relaţiunĭ politice.

In urma audienţeĭ sale la Vizir, Domnul primia pe rînd, în ḑilele următóre, insigniile Domnieĭ, ce i se aduceau cu o pompă maĭ mare ca la învestitura Vizirilor şi însoţită de musica împĕrătéscă saŭ meterhanea.

Aceste insignĭ erau: douĕ tuiurĭ saŭ códe de cal cu măestrie împletite, semn de autoritate analog cu al Begler-beilor saŭ guvernatorilor generalĭ şi inferior mareluĭ Vizir, care avea rangul unuĭ Paşă cu 3 tuiurĭ adică putere nemărginită[1]); apoĭ un stég mare împĕrătesc cu semiluna, alem-sangiacul, şi sabia saŭ hangerul împodobit cu briliante. Domnul luând stégul din mâna luĭ miralem-aga, a stegaruluĭ împĕrătesc, îl săruta cu respect şi-l preda cămărăşuluĭ sĕŭ, iar pe aducĕtor îl îmbrăca cu o blană de samur şi-l congedia cu darurĭ.

Meterhanéua cânta în tóte ḑilele, cât sta Domnul la Constantinopole, câte 3 ore la chindie, adică înainte de apusul sóreluĭ, privilegiŭ de care nu se bucura nicĭ un Paşă la Constantinopole. Tot astfel onórea de a se da Domnuluĭ 2 peicĭ saŭ pajĭ din garda Sultanuluĭ nu se făcea nicĭ Vizirilor.

După ce Domnul achita sumele promise pentru obţinerea tronuluĭ, venia ceremonia cea maĭ impunĕtóre, audienţa la Sultan, într'o ḑi de Marţĭ, când se ţinea Divanul împĕrătesc.

Inainte de a intra în sala de audienţă, un ofiţer de ienicerĭ, Muhzur-aga, îĭ punea pe cap

---

[1]) Când Domniĭ Moldoveĭ, începênd de la Duca-Vodă, obţinură şi hătmănia Ucraineĭ, numĕrul tuiurilor s'a ridicat la 3, adică 2 pentru Moldova şi 1 pentru noua provincie (Neculce II, 215; cf. totuşi Văcărescu, 266).

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

cuca saŭ crésta de pene de struț albe și lungĭ artistic îmbinate în formă de coif, ornament propriŭ ienicerilor (Domnul făcênd parte ca și Sultanul din ogiacul lor); iar marele Tefterdar saŭ Vistiernic îl îmbrăca cu *cabaniţa,* o haină de aceiașĭ formă cu mantia de gală a Sultanuluĭ [1]), iar pe ceĭ 27 de boierĭ cu caftane. Apoĭ, însoțit numaĭ de 4 boierĭ, Domnul era introdus în sala tronuluĭ de doĭ ușierĭ, carĭ îl sprijiniaŭ sub brațe de o parte și de alta. La fie-care 3 pașĭ, Domnul se închina până la pămînt și rĕmânea în picióre în mijlocul săliĭ, unde Sultanul avea lângă el pe marele Vizir, pe ceĭ doĭ Cadiascherĭ saŭ judecătorĭ supremĭ, pe Ienicer-aga și altĭ dignitarĭ înalțĭ. După un ordin al Impĕratuluĭ, marele Vizir repeta exortarea de credință și de supunere confirmată prin rĕspunsul Domnuluĭ, care se retrăgea păsind înapoĭ.

In vremea acésta, marele Imbrohor saŭ Comis împĕrătesc pregătea un cal arăpesc cu frîne de fir și de pietre scumpe, cu harșa brodată cu aur și argint, la șaua căreia atîrna de o parte arcul și tolba de săgețĭ cu sabia împĕrătéscă, iar de alta buzduganul saŭ topuzul, care ținea loc de sceptru și simboliza puterea despotică a Domnuluĭ. Acest cal, numit „tabla-basa“ adică cel dintâiŭ din grajdul împĕrătesc, era mînat de 4 iedecciĭ, însoțit de 2 akkiulahli, soldațĭ cu căciulĭ albe, și de 2 peicĭ îmbrăcațĭ numaĭ în fir și cu tésurĭ de argint pe cap. După ce saluta pe marele Vizir și pe cele-lalte agale, Domnul, călare pe tabla-basa, se ducea iar la Patriarchie

[1]) Investitura Domnilor noștri cu cabaniţa și cuca a ținut până la 1832, când fu înlocuită cu *hervanéua* și *fesul.* Cele două distincțiunĭ mai însemnate, sabia împărătéscă și mantia de onóre, eraŭ coprinse sub denumirea comună de „călâciŭ-caftan“.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

și de acolo la palatul sĕŭ. A doua ḑi marele cancelar, Reis-efendi, îĭ trimitea diploma cu litere de aur și cu semnătura împĕrătéscă, firmanul saŭ hatișeriful.

§ 50. Pornirea. — Când era să pornéscă din Constantinopole (unde nicĭ un Domn nu putea rĕmânea maĭ mult de o sĕptĕmână, după ce a fost primit de Sultan), îĭ se da Domnuluĭ din partea Impĕratuluĭ un înalt dignitar, obicinuit un Capugi-bașă saŭ un Imbrohor, cu însărcinarea de a-l instala pe tron și de aceia numit Schemni-Agă adică Maĭ-marele scaunuluĭ domuesc (maĭ târḑiŭ înlocuit cu un simplu mehmendar). In ajunul plecărĭĭ spre noua sa reședență, Domnul își lua ḑiua bună de la marele Vizir, care îl îmbrăca din noŭ cu o haină onorifică, așa-ḑisul caftan de congediŭ („izn-kaftan“).

Tot atuncĭ noul Domn recomanda Viziruluĭ pe omul sĕŭ de încredere, pe baș-capuchehaia saŭ representantul sĕŭ acreditat pe lângă Divan, care să mijlocéscă corespondența între dînsul și marele Vizir. Acest post era de cea maĭ mare importanță pentru siguranța Domnieĭ, de aceia Domnul îl încredința uneĭ rude de aprópe saŭ uneĭ persóne fórte devotate pentru o misiune așa de delicată și anevoiósă: el avea să întreție prin darurĭ bogate favórea continuă a meghistanilor saŭ înalților dignitarĭ aĭ Impĕrăției și maĭ ales să supravegheze intrigile adversarilor și ale rivalilor stăpânuluĭ sĕŭ.

Pornirea din Constantinopole era o ceremonie splendidă.

Alaiul de pornire se orînduia ast-fel: în frunte pășia miliția țărĭĭ, fie-care corp avênd stégurile și prapurele lor, apoĭ veniaŭ tuiurile purtate de ofițerĭ, după carĭ urmaŭ ómenĭĭ Domnuluĭ și

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

boierii îmbrăcați în mantale roșii (colórea oficială a Porții) câte doi-doi după rangul lor, înconjurați de ambe părțile de ciauși, cari aclamau pe Domn de câte ori încăleca și descăleca; apoi caii domnești sau iedecurile (9 ori 12) împodobiți cu harșale de fir și mînați câte unul de iedecciĭ. In mijlocul alaiului, Domnul, îmbrăcat cu cabanița și cuca, mergea călare pe tablabașa, înconjurat de peici și urmat de icioglani sau copii de casă; la stânga Domnului, locul de onóre după eticheta orientală, pășia Schemniaga, iar la spatele Domnului veniau 3 stégurĭ roșii, dintre cari cel de mijloc avea la vîrf semi-luna sau alemul. Alaiul se încheia cu un tacâm de musică turcéscă, tabulhana, compusă din daule sau tobe mari și din surle.

Călătoria se făcea încet-încet, pe conace sau stațiuni. Domnul era preces de un boier conacciu și de ciauși, cari mergeau înainte și făceau cunoscut sosirea-i prin locurile pe unde se opria, îngrijind de locuință și de mâncare, atât pentru Domn cât și pentru numerósa lui suită, compusă din peste 500 de persóne. După 25—30 ḑile de drum, ajungea la orașul cel mai de margine al țării sale — Oltenița sau Galați — unde veniau să-l întîmpine boierii. Când eșia din ghecit sau vadul Dunării, Domnul mergea la saivant, la cortul întins pe malul fluviului, și acolo veniau toți boierii pe rînd de-i sărutau mâna și póla hainei. Insoțit de aceștia, purcedea înainte, făcênd la fie-care conac divan de judecăți, ascultând plângerile poporului și încredințându-l că-i se va face dreptate. La o distanță mică de capitală — la mânăstirea Văcărești din marginea Bucurescilor sau la satul Șanta două césurĭ departe de Iași — se opria Domnul cu suita sa și

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

aștepta acolo câte-va dile, până să se termine preparativele intrării sale solemne în capitala țării, în București saŭ în Iași.

§ 51. Alaiul. — Alaiul complet și definitiv se constituia atunci ast-fel (Fotino III, 254-257):

Merge înainte stindardul catanelor de țară, cu căpitanii și tóte catanele armați și călări.

După aceștia urmézā tóte isnafurile ce sînt sub jurisdicțiunea Agăi călări, și apoi Polcovnicul podurilor cu toți podarii înainte puși în două șiruri pe jos și cu securile pe umere.

Toți Polcovnicii Agiei, călări și armați.

Vel-căpitanul Cazacilor pămînteni, armat și cu stindardul sĕŭ.

Talpașii Dorobănției cu chiverele, pe jos, cu stindardul lor și cu musica lor proprie.

Căpitanul de dorobanți călare cu zapciii sei înainte, cu câțiva din brésla Armenilor, și cu stindardul sĕŭ.

Cazacii de Agie pe jos, cu musica lor.

Vînătorii asemenea, cu un iedec al Agăi.

Căpitanii de Agie armați, îmbrăcați cu capoturi și călări.

Ciaușul Agiei, cu Polcovnicul de Tîrgoviște.

Polcovnicul vînătorilor cu logofĕtul Agiei.

Aga pe cal frumos împodobit, cu căciulă de samur și cu contĕș.

Stegarul cu stindardul Agiei, cu mulți călări pe lângă ei, ținând prapure.

Ispravnicul de oraș cu ai sei.

ORDINUL HATMANIEI.

Baș-beșliaga cu toți neferii sei armați și călări.

Călărașii Hătmăniei cu zapciii lor, călări tot câte doi.

Deliii și tufecciii cu odobașii lor.

Vel-căpitanul menzilurilor cu Polcovnicul Hătmăniei.

Postelnicul cel mare

ORDINUL SPATĂRIEI.

Lefegiii călări cu stindardul lor.

Vel-căpitanul de lefegii cu zapciii sei.

Buciucul Spătăriei cu toba și trîmbița deosebită și scutelniciĭ Spătăriei armați.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

Poterașiĭ toţĭ armaţĭ, călărĭ, cu haine verdĭ deschise, cu funde la baretele lor din cap și cu musica lor.

Seimeniĭ armaţĭ, cu haine roșiĭ, cu funde galbene la barete, cu stindard mare, cu musică și două iedecurĭ ale Spătaruluĭ.

Căpitaniĭ de Spătărie călărĭ, armaţĭ, cu barete și capoturĭ roșiĭ.

Polcovnicul de potiră cu ciauşul Spătărieĭ.

Polcovnicul de seimenĭ cu acela de vînătorĭ.

Logofĕtul Spătărieĭ cu baș-bulucbașa.

Spătarul cel mare.

Stegarul cu stindardul, lefegiiĭ cu prapurele și cu musicile lor.

ZAPCIIĬ DE DIVAN.

Aprodiĭ vătășieĭ și aĭ ciauşieĭ, și toţĭ copiiĭ din casă aĭ vătășieĭ Divanuluĭ și aĭ vătășieĭ păhărniceilor.

Vătaful de Vistierie cu Vătaful de păhărniceĭ.

Vătaful de aprodĭ și ciauşul de aprodĭ.

ORDINUL PORTĂRIEĬ.

Portăreiĭ pe jos cu stindardul lor în șir.

Portarul al doilea și al treilea.

Portarul cel mare.

Negu̧ătoriĭ pămînteni călărĭ.

Negu̧ătoriĭ de companie călărĭ.

Starostele de negu̧ătorĭ.

Lipcaniĭ călărĭ câte doĭ cu capiĭ lor.

Și toţĭ boieriĭ pămînteni călărĭ câte doĭ după haracterul lor, de la Clucerul de Agie până la Banul cel mare.

ORDINUL ARMĂȘIEĬ.

Armășeiĭ și puşcașiĭ pe jos câte doĭ.

Armașul II cu Armașul III.

Armașul cel mare.

Toţĭ lăutariĭ pămînteni.

Musica europénă.

Stindardele domnescĭ.

Trîmbiţele.

Tuiurile.

Iuruc-bairacul.

Sacagiiĭ după orînduială cu sacalele.

Salahoriĭ Cămărășieĭ pe jos cu bastónele în mână.

Iedecurile domnescĭ trase câte doĭ după orînduială.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

Comisul II	cu Comisul III.
Călărașiĭ	cu Lipcaniĭ.
Vistierul III	cu Postelnicul III.
Logofĕtul III	cu Logofĕtul III.
Logofĕtul II	cu Logofĕtul II.
Pitarul cel mare	cu Postelnicul II.
Un mare Clucer	cu un mare Căminar.
Un fost Spătar	cu un fost Hatman.

Beizadelele (dacă sînt).

Schemni-agasi	cu Divan-efendi.
Un ciauș împĕrătesc	cu alt ciauș.
Un checeliŭ împĕrătesc	cu un alt checeliŭ.

Iuzbașa.

Treĭ satîrașĭ	și treĭ satîrașĭ.

Iamaciĭ Mataragĭ.
Mataragi-basa.
Alaiŭ-ciaușlar.

Fustașĭ	și iar fustașĭ.
5 căpitanĭ de spătărie	5 căpitanĭ de spătărie.
Orta-cușac cu tabla-basa	și Orta-cușac.

Iamaciĭ luĭ Saracĭ-basa.
Saracĭ-basa.

Icĭ-oglandar	Ciaușlar.

Doĭ cavașĭ.
Doĭ has-ahîrliĭ împĕrătescĭ.

Deli-basa	Ghiuler-agasi.
Baș-ciohodarul	Tufecci-basa.

Ciohodarĭ pedeștri.

Un peic împĕrătesc	alt peic.
Ciohodarĭ	Ciohodarĭ.
Tufeccĭĭ DOMNUL[1])	Tufeccĭĭ.
Spătarul II cu	Vătaful de Divan.
Sabia și topuzul	cu săgéta și cucura.

Stindardul Domnesc cu sfinții Constantin și Elena, și cu sfînta cruce de o parte, iar de alta marca Domnéscă.

Sangiacul împĕrătesc.

Copiiĭ din casă	cu prapurele împrejur.

---

[1]) Domnul cu personalul sĕŭ încheia cortegiul, după eticheta turcéscă: „En Turquie, la place d'honneur n'est pas à la tête, *mais à la queue*". Ubicini, *La Turquie actuelle*, p. 142.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

Cămărașul cel mare — Grămăticul cel mare.
Ispravnicul de Curte — Cupariul.
Cafegi-basa — Ică-ciohodarul.
Și toți servitorii și iedecliĭ Domnuluĭ.
In fine meterhanéua pe jos.

Ca element de comparațiune, reproducem aci și alaiul cu care Soliman eși din Constantinopole, în 23 Aprilie 1543, pornind în contra Ungarieĭ:

Alaiul se deschidea de sacagiĭ cu sacalele pline, urmațiĭ de 2500 catîrĭ purtând haznalele și bagajele; apoĭ 900 iedecurĭ pășind câte nouĕ-nouĕ și 5400 cămile câte șése-șése încărcate cu provisiunĭ și munițiunĭ. In urmă veniaŭ 1000 de gebegiĭ saŭ armurieriĭ, 500 minerĭ, 800 topciĭ, 400 soldațiĭ de tren cu agalele lor; apoĭ dignitariĭ Saraiuluĭ (chilargi-basa, haznadar-basa și capu-aga), urmațiĭ de cavaleria împărțită între douĕ aripĭ: la drépta, eraŭ 2000 spahiĭ cu stindarde roșiĭ, 500 lefegiĭ cu stindarde verdĭ și 500 gureba cu stindarde albe; la stînga 2000 silihdarĭ cu stégurĭ galbene, 500 lefegiĭ cu stégurĭ vărgate cu verde și alb și 500 gureba cu stégurĭ vĕrgate cu alb și roș. Indărătul acestor trupe veniaŭ membriĭ Divanuluĭ (nișangi-basa, defterdariĭ, cadiascheriĭ și ceĭ 4 viziriĭ precedațiĭ de 4 tuiurĭ), înconjurațiĭ de suita lor; apoĭ corpul de vînătoriĭ împărătescĭ (dogangiĭ, șaingiĭ, ciacârgiĭ, zagargiĭ, samsongiĭ), mutefericalele și imbrohoriĭ cu tot tacâmul lor. Caĭ anadoleniĭ, persienescĭ și arăpescĭ cu zăbale și scărĭ de argint, cu șele și harșale de fir, eraŭ mînațiĭ de seiziĭ și de seragiĭ. Treĭ sute capucibașiĭ călăriĭ precedaŭ elita armateĭ: 12000 de ienicerĭ, înarmațiĭ cu iatagane și suliți, precedațiĭ de stégurĭ roșiĭ cu 3 tuiurĭ. In fine, 7 stégurĭ cu dungĭ de

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

aur și 7 tuiurĭ vestiaŭ apropierea Sultanuluĭ: 100 de trîmbițașĭ și 100 de toboșarĭ scoteaŭ sunete războinice, apoĭ 400 de solacĭ formaŭ un cerc în jurul Sultanuluĭ, pe când 150 de ciaușĭ făceaŭ să răsune repetatele lor alcâș! odată cu zîngănitul lănțușórelor de la toiegele lor de argint; în interiorul rîndurilor de solacĭ eraŭ 70 de peicĭ, cu coifurĭ și sulițĭ de aur, în mijlocul cărora Sultanul călăria pe un cal falnic [1]).

Acéstă pompă, maĭ mult saŭ maĭ puțin complicată, însoția nu numaĭ pe Domn (pe Dómnă și pe beizadele), la intrare saŭ eșire afară din capitală, pe orĭ-ce înalt dignitar turc saŭ creștin (Pașă, ambasador saŭ Patriarch) în trecerea-ĭ prin țară, ci aceiașĭ solemnitate se observa la întîmpinarea unuĭ ordin al Porțiĭ, și un fast analog nu lipsia nicĭ la scóterea cailor domnescĭ la ciair [2])!

§ 52. Instalarea. — In sunetul clopotelor, alaiul înainta încet-încet și se îndrepta spre Mitropolie — în Bucurescĭ la biserica de la Curtea-Veche și în Iașĭ la biserica sfîntuluĭ Nicolaie — unde Mitropolitul înconjurat de fruntașiĭ cleruluĭ aștepta pe Domn să-l binecuvînteze. De

---

[1]) Hammer V, 361—365.

[2]) Modul de alcătuire al alaiurilor, carĭ variaŭ după împrejurări, se făcea după un anumit ceremonial, ale cărui formule se află, afară de Gheorgache și Fotino, în documentele culese de d. V. A. Urechiă. Astfel I, 283 (d. 1782): alaiul ce s'aŭ orînduit la eșirea d-luĭ Vel-Post. cu Măria sa Domnița mirésa [fiica luĭ Caragea]; 285 (d. 1783): orînduiala alaiuluĭ cu care s'a adus cinstit consulul rusesc de la conacul d-sale la domnésca Curte; 287: alaiul orînduit la intrarea în Bucurescĭ a Patriarchuluĭ Ierusalimuluĭ; 289: alaiul în ḑiua de Bogoiavleni- [Bobotéză]; 300: orînduiala alaiuluĭ prea iubiteĭ Dómneĭ nóstre [Mih. Suțu] la intrarea în Bucurescĭ; 301; alaiul Măriei lor Beizadelelor [luĭ Suțu]; 302: orînduiala alaiuluĭ la scóterea domnescilor caĭ la ciair; 303: orînduiala alaiuluĭ la eșirea Domneĭ afară la biniș; 548 (d. 1784): orînduiala alaiuluĭ Domneĭ la eșirea înaintea prea luminatuluĭ hatișerif împĕrătesc.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

acolo se ducea la Curtea domnéscă și intra în Spătărie saŭ Divanul cel mare (unde trăsese înainte Schemni-agasi), oprindu-se înaintea tronuluĭ. In drépta și în stânga steteaŭ Mitropolitul, episcopiĭ și boieriĭ, fie-care după rangul seŭ.

După câteva ceremoniĭ religióse curat mahometane [1]), Schemni-aga scotea dintr'un toc aurit hatișeriful saŭ firmanul de numire în Domnie (și de aceea numit „hiuem-ferman") și Domnul, sărutându-l cu respect, îl preda secretaruluĭ seŭ turc, luĭ Divan-efendi, care îl citia cu glas tare în limba arabă, iar marele Vistiernic îl tălmăcia apoĭ pe grecesce și pe românesce.

După citirea actuluĭ solemn, Schemni-aga îmbrăca pe Domn cu caftanul ce-l adusese și-l aședa pe tron: în acel moment se descărcaŭ tunurile și meterhanéua începea să cânte. Domnul de pe tron îmbrăca pe Schemni-aga cu o blană de samur, pe Divan-Efendi și pe marele Vistiernic cu caftane, iar acest din urmă îmbrăca pe ómeniĭ împĕrăteseĭ cu blane, cu caftane, cu capoturĭ saŭ binișurĭ, pe fie-care după rangul sĕŭ. Mitropolitul, arhiereiĭ și toțĭ boieriĭ veniaŭ apoĭ de sărutaŭ mâna Domnuluĭ (ceĭ din urmă îĭ sărutaŭ și póla caftanuluĭ) și după ce eraŭ cinstițĭ cu dulcéță și cafea, fie-care se retrăgea la casa luĭ și ḑiua se încheia cu ospețe și jocurĭ. Schemni-aga era condus la conacul sĕŭ și, după câteva ḑile, bine dăruit, era

[1]) Cum era rugăciunea turcéscă pentru viața Sultanuluĭ (Gheorgache III, 305: Domnul, închinându-se sangiaculuĭ cu o schimă de smerenie și sărutându-l, cu mulțumită aŭ făcut orație prea puterniculuĭ Impĕrat, care pe limba turcéscă se numesce dova; cf. Fotino III, 258) și maĭ ales sacrificiul simbolic „se taie și 2 berbecĭ sub tuiurĭ ca pentru semn de biruință". Acest *curban* se făcea încă în 1819 la instalarea Domnuluĭ în Muntenia, cum îl descrie un martur ocular (Hurmuzache X, p. 47).

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

congediat de Domn, care îl însoția cu boierii sĕĭ până afară din oraș.

§ 53. Mucarerul. — La fie-care 3 anĭ Domnul fanariot trebuia să céră Porțiĭ confirmarea sa în Domnie, așa-numitul „mucarer“, cu care ocasiune trebuia să vie la Constantinopole să sărute póla Impĕratuluĭ și să primésc̆ă din noŭ insigniile domnescĭ. Venirea în persónă fu înlocuită apoĭ cu un boier înadins trimis saŭ cu un funcționar special turc. In cas de nevenire, Domnul era considerat ca hain.

In realitate, acéstă ceremonie devenia un noŭ mijloc de stórcere. Raportul presentat de marele Vizir era totdeauna confirmat de Sultan, dar spre a scóte maĭ multĭ banĭ de la capuchehaiele, Vizirul pretexta diferite greutățĭ întru obținerea confirmărieĭ. Lăcomia turcéscă odată satisfăcută[1]), un capugi-bașă (saŭ boierul trimis de Domn) îĭ aducea caftanul și hatișeriful adică decretul de întărire. Domnul cu tótă Curtea eșia întru întîmpinarea caftanuluĭ și apoĭ se duceaŭ cu toțiĭ la palat, unde se repeta ceremonialul instalărieĭ pe tron.

§ 54. Mazilirea. — Scóterea din Domnie saŭ mazilirea se făcea de marele Vizir (din lăcomie de banĭ saŭ pentru vr'o vină), după ce raportul sĕŭ fusese confirmat de Sultan.

Resultatul se ținea în cel maĭ mare secret, ca nu cumva să afle agenții Domnuluĭ și pre-

---

[1]) Cantemir, *Mold.* 112: Confirmatio quoque principatus suas expensas postulat. Est ea, vel minor vel major. Minor, qua saltem hiukm fermani vel mandatum dominii datur, viginti quinque millibus imperial., nonnunquam etiam, si vesirius bene erga principem affectus fuerit, minoris redimitur. Major autem, in qua diploma principatus renovatur, posteaquam tres annos princeps sceptra tenuerit, fieri debet, eosdemque requirit sumtus, quos novi principis constitutio.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

venindu-l; să fugă din țară la dușmanii Porții. Indată ce noul Domn își alegea Caimacamii, Vizirul trimitea pe un capugi-basa cu firmane împerătesci către Domnul destituit și către representanții celui nou. El pornia în menzil adică cu poșta grabnică până la Bucuresci sau lași și nu comunica nimului scopul misiunii sale, ca să pótă surprinde pe Domn. Ajuns în capitală, mergea întins la Curte și, intrând în Divan, saluta pe boierii adunați și le comunica destituirea și noua numire. Domnul însuși asculta de pe tron citirea firmanului de mazilire, după care mai rămânea 3 ḑile la palat cu tóte prerogativele rangului său, până se pregătiau cele trebuincióse pentru transportul său, a familiei și a averilor sale. La plecare, Domnul era condus de boieri și de fruntașii oștilor până afară din capitală, unde cu respect își luau ḑiua bună, rămânênd doi din boieri pe lângă Domn ca să îngrijéscă mai departe pe drum de locuințe și de hrană.

După ce trecea Dunărea, Domnul destituit trimetea pe ómenii săi cu daruri către Vizir, ca să pótă merge la palatul său din Constantinopole. Dacă dintr'un motiv de corupțiune sau de culpabilitate nu obținea acéstă voie, era ținut aprópe de capitală sub paza lui capugi-basa sau (în cas grav) aruncat în Edeculè, în închisórea celor Șépte-Turnuri, de unde nu scăpa de cât cu mari sume de bani. Odată pus în libertate, el se retrăgea în casele-i de pe Bosfor (Fanarul fiind interḑis unui Domn mazilit), unde trăia mai mult în obscuritate, până i se presenta o nouă ocasiune de a reveni pe tron.

Lucrurile nu se petreceau însă totdeauna așa de pacinic. Adesea capugi-basa venia înso-

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

țit de un calâŭ (obicĭnuit un Arap), care era trimis să ridice viața Domnuluĭ prin tăierea capuluĭ saŭ prin gătuire. O asemenea jalnică sórte a avut'o, între alțiĭ, Grigorie Ghica și Hangerliul. Tragedia celuĭ din urmă a fost descrisă de un martur ocular într'o pagină de adevĕrată importanță culturală [1]), căcĭ zugrăvesce cum nu se póte maĭ bine starea ómenilor și a lucrurilor către sfîrșitul secoluluĭ trecut.

Cap. III: Curtea

§ 55. Palatul și mobilierul. — Palatul domnesc consta din 2 apartamente distincte: *selamlícul,* un fel de odaie de mosafirĭ saŭ salon reservat pentru Domn, care 'șĭ primia aicĭ visitele. și pentru beizadele cu slugile lor; și *haremul,* adică loc sacru și interdis străinilor de a intra. analog gineceuluĭ grec, era absolut reservat Dómneĭ, Domnițelor și femeilor lor. Intr'ambele era situat *mabeinul,* apartamentul intermediar de care se folosia numaĭ Domnul și a cărui îngrijire era lăsată pe séma unuĭ servitor special al Curțiĭ numit „mabeingiŭ".

Apoĭ veniaŭ sălile de adunare și de judecată: Divanul mare saŭ Spătăria, unde era scaunul luĭ Vodă, și Divanul mic, destinat unor ceremoniĭ maĭ puțin importante; în fine, un șir de odăĭ vaste, de iatacurĭ și de încăperĭ boltite cu câte un turn circular, numit culă, unde se ținea haznaua saŭ vistieria domnéscă.

Catul de sus, cu ferestrele-ĭ micĭ și lunguiețe, cu oblóne și zăbrele saŭ jaluzĭ colorate

[1]) Dionisie Eclesiarchul, *Chronograf*, p. 196.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

(numite „cafas“), avea un ciardac înalt saŭ pridvor cu parmaclîc și un balcon cu giamurĭ și jalusiĭ, numit „sacnasiŭ“, unde ședea obicĭnuit Dómna cu femeile eĭ; iar catul de jos era ocupat de beciurĭ saŭ cămărĭ și de odăile locuite de curtenĭ și de lefegiĭ. Pórta cea mare a palatuluĭ domnesc din Bucurescĭ purta numele de „Pașa-capusi“ saŭ de intrare principală.

Tavanul era de grinḑĭ și une-orĭ ornamentat cu stucaturĭ, bagdadie, iar dușuméua saŭ pardoséla de scândurĭ (câte-odată și de cărămiḑĭ) era acoperită vara cu rogojinĭ fine, hasure, cu chilimurĭ de Țarigrad și cu covóre de Persia.

Casele boierescĭ nu se deosebiaŭ mult de cele domnescĭ, ba încă une-orĭ ocupaŭ extensiunĭ și maĭ vaste, construite în formă de cetate, separate unele de altele prin locurĭ virane și imense maidane în mijlocul cărora se perdeaŭ acele locuințe isolate. Inconjurate cu zidurĭ, ele aveaŭ în fund dependințe pentru numerosiĭ servitorĭ, maĭ ales țiganĭ, carĭ formaŭ o adevĕrată ierarchie, reproducênd în mic luxul Curțiĭ domnescĭ, precum acésta era o palidă imitațiune a fastuluĭ oriental.

Mobila cea maĭ importantă, în casele domnescĭ saŭ boierescĭ, era *divanul,* un pat de scândurĭ înfundate, larg și puțin ridicat, care nu lipsia din nicĭ-o cameră și ținea loc de pat, canapea, fotoliŭ, scaune — tóte pe atuncĭ aprópe necunoscute. Masa era pusă într'un colț și pe lângă pereți câte-va lavițe saŭ băncĭ anume destinate pentru străinĭ[1]).

[1]) Carra, *Histoire de la Moldavie et de la Valachie,* II ed. Neuchâtel, 1781, p. 156: On trouve aussi chez quelques boyards des chaises et des tables de bois; mais c'est un luxe européen réservé pour les étrangers.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

Divanul, acoperit cu saltele căptușite cu postav și înconjurat cu perne de cit, peste carĭ erau întinse macaturĭ saŭ chilimurĭ de lână cu ciucurĭ pe marginĭ, ocupa treĭ părțĭ din cameră (afară din spre partea ușiĭ și a sobeĭ) și oferia în tóte părțile un loc de ședere, vast și comod. Societatea înaltă de pe atuncĭ îșĭ petrecea vécul ședênd turcesce pe divan — Domnul și boieriĭ în selamlîc, iar Dómna și cocónele în haremul lor: acolo mâncaŭ, fumaŭ, jucaŭ și dormiaŭ [1]).

Intr'un colț al divanuluĭ era *tandurul,* saŭ aparatul de încălțit, compus din o masă pătrată acoperită cu covor, sub care se așeța un mangal, vas de aramă plin de cărbunĭ aprinșĭ: cocónele din împrejur luaŭ pe genuchĭ colțurile covoruluĭ, ce întreținea o căldură plăcută și sănătósă [2]).

§ 56. Boieriĭ. — A doua saŭ a treia ți după instalarea nouluĭ Domn, boieriĭ se adunaŭ în Divanul cel mare, unde venia Domnul și după ce se așeța pe tron, dăruia boieriile, mazilind pe unĭĭ, întărind pe alțiĭ saŭ dându-le grade maĭ înalte.

Boieriĭ erau de 3 categoriĭ: ceĭ ce avênd rang căpětaŭ o funcțiune înaltă (mansup), se numiaŭ *halià,* adică în activitate; apoĭ ceĭ ce obțineaŭ un titlu de nobleță, fără a fi învestițĭ cu funcțiunea corespundĕtóre, se numiaŭ *paià* și,

---

[1]) Carra, 156: Les Moldaves, les Valaques et les Grecs s'accroupissent tous les jours, les jambes croisées, sur leur sopha et mangent autour d'une table ronde, le dos courbé comme des singes: ce qui est assez plaisant à voir.

Cf. d'Ohsson IV. 365: Lecture, écriture, travail, conversation, tout se fait sur le sopha; et de là tant de gêne et de contrainte dans les visites...

[2]) Soba fiind o invențiune modernă (c. sec. XII), ceĭ vechĭ nu cunosceaŭ de cât mangale pe tripede (*brasero,* în Spania).

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

în fine, boierii puși în disponibilitate erau *mazili* [1]).

In acéstă acordare de rangurĭ nu se ținea sémă atâta de meritul candidaților cât maĭ ales de bunul plac și de interesul personal al Domnuluĭ, căcĭ el era stăpân absolut pe viața și pe avutul supușilor sĕĭ și legea se identifica cu propriul sĕŭ capriciŭ. Mavrocordat adusese cu dînsul o dróie de fanarioțĭ, cărora le încredință câte-va din posturile cele maĭ înalte, în afară de Vornic, Logofĕt, Agă și Vistier, carĭ rĕmaseră reservate boierilor pămîntenĭ.

Ceĭ dîntâĭ numițĭ [2]) erau Postelnicul (totdeauna grec), care introducea pe boierĭ înaintea Domnuluĭ și marele Vistier, care îmbrăca cu caftane maĭ întâĭ pe boierii de clasa I, așa numițiĭ velițĭ: pe Banul cel Mare (în Muntenia), pe marele Logofĕt, pe ceĭ 2 Vornicĭ, pe marele Spătar, pe Hatman și pe Agă; apoĭ pe boierii de clasa II, de la Sĕrdar până la Clucer de Agie; și în fine, pe ceĭ de clasa III, simple slugĭ ale Domnieĭ, creațĭ anume de fanarioțĭ după personalul inferior al Saraiuluĭ și carĭ, prin numĕrul lor cel mare și prin ocupațiunile lor ridicule, representaŭ fastul oriental al unuĭ despot în miniatură.

Primele treĭ clase de nobleță se acordaŭ prin caftane, clasa a patra și a cincea prin „pitac“ saŭ diplomă.

Conferirea acestor boierĭĭ se făcea, după

---

[1]) Hammer XIV, 52: Les vizirs, les defterdars, le reis-efendi et les juges d'armée etaient divisés en trois catégories: *mazouls* (en retraite), *payelüs* (titulaires) et *bilfiils* (en activité).

[2]) d'Ohsson VII, 106: Le premier acte de souveraineté du Sultan est d'ordonner au chef des eunuques noirs de revêtir de pelisses de zibeline ses deux vicaires, le Grand-Vézir et le Mouphti, en signe de confirmation dans leurs dignités. Cf. ibid. 198.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

moda orientală, prin îmbrăcare cu caftane și prin acordarea unor insigniĭ proprii ranguluĭ: astfel Aga purta maĭ întâiŭ baltagul și maĭ târdiŭ topuzul, iar Vel-Armaș buzduganul. Insigniul general al boierilor, începênd de la marele Ban, eraŭ nisce toiege cu gămălia aurită numite „hazrane“, bastóne de abanos suflate cu argint care se dedeaŭ și episcopilor.

Ceĭ boieriț, dacă eraŭ tinerĭ, se întorceaŭ acasă pe caĭ domnescĭ frumos împodobițĭ, iar dacă eraŭ bătrânĭ în carete domnescĭ cu 6 caĭ. Imbrăcațĭ cu conteș și cu iș̦licul de samur eraŭ conduș̦ĭ cu o paradă maĭ mult saŭ maĭ puțin pompósă după rangul acordat. Ajunș̦ĭ acasă, li se trimitea meterhanéua Curțiĭ de le cânta sub ciardac, pe când bărbier-baș̦a îĭ rădea cu briciu-ĭ de mărgian; după aceea veniaŭ iedeclĭ Curțiĭ cu tacâmurĭ de dulcéță, cafea și ciubuce, de-ĭ cinstia din partea Domnuluĭ. Noul căftănit plătia musica și cinstia cu un bun bacș̦iș̦ pe ómeniĭ domnescĭ.

Rangurile eraŭ maĭ adesea onorifice: cel căftănit poseda numaĭ titlul, nu însă și funcțiunea corespundétóre. Astfel de la Reforma luĭ Constantin Mavrocordat (1748), maĭ multe boieriĭ vechĭ trecură de la dignităț̦ĭ efective la simple rangurĭ cu veniturĭ anumite: clucerul, medelnicerul (înlocuit în funcțiune cu ibricțarul), paharnicul (înlocuit cu cuparul), serdarul, șetrarul, slugerul, stolnicul (înlocuit cu becerul)... ajunseră titlurĭ cu sinecure maĭ mult saŭ maĭ puțin marĭ. Vechea nobleță devenind pur și simplu titulară, introducerea într'însa devenise o afacere pecuniară.

La început, obținerea acestor rangurĭ și funcțiunĭ se plătia cu o dare în banĭ proporțională;

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

maĭ târḑiŭ boieriile, maĭ ales cele inferióre, se cumpĕraŭ pur și simplu, constituind un venit propriŭ tesauruluĭ princiar. Acéstă venalitate a funcțiunilor conduse la înmulțirea continuă a rangurilor boierescĭ, așa că în cele din urmă titulaturele ajunseră la un numĕr ilimitat[1]). Uniĭ din Domniĭ fanarioțĭ, ca Mavroghene, se apucase să boieréscă pe ómenĭ fără nicĭ o reservă și să-ĭ introducă vrênd-nevrênd în arhondologie: „Mavroghene (ḑice Văcărescu) îmbrăca fără de voie pe cine auḑia că are banĭ... umbla prin sate și îmbrăca pe țăranĭ cu caftane și apoĭ îĭ punea la închisóre ca să-ĭ dea banĭ, fapte ce nu le-aŭ maĭ vĕḑut Țara-românéscă, necinste care n'aŭ maĭ vĕḑut'o Domnia Țăriĭ-românescĭ".

§ 57. Iedecliĭ. — Fastul saraiuluĭ din Stambul cu numĕrul sĕŭ ilimitat de dignitarĭ atașațĭ exclusiv la persóna Sultanuluĭ[2]) se vedea apoĭ reprodus în miniatură la Curtea fanariotuluĭ[3]), de când Nicolae Mavrocordat prefăcuse nisce ocupațiunĭ domestice în dignitățĭ onorifice, dăruind câte un rang de boierie tuturor slugilor Curțiĭ sale[3]).

---

[1]) Și în Franța, sub vechiul regim, burgesiĭ cumpăraŭ fără rușine pergamentele lor de nobleță; cf. Rambaud, *Histoire de la civilisation en France* II, 67: En 1696, Louis XIV annoblit 500 personnes à raison de 5000 livres par tête; en 1702, il fait 200 nobles; en 1711, cent. Pendant le cours du XVII siècle, on a vendu pour cent millions des titres de noblesse... *L'argent, c'est la vraie savonette à vilain.*

[2]) Deja Bandinus observă despre Curtea luĭ Vasile Lupu (p. 313): Umbra sed non aemula Turcarum imperatoriae aulae, „umbra iar nu rivala Saraiuluĭ...".

[3]) Bauer, *Mémoires sur la Valachie,* p. 397: Toutes ces charges inutiles peuvent former un petit tableau du faste asiatique qui règne à la Cour de l'Hospodar. Les dignités les plus éminentes de l'Etat sont confondues avec des emplois frivoles et fantasques qui ne décèlent que l'esclavage du prince et des peuples. Nos souverains en prenant le café, ou étant à leur toilette, n'ont plus guère besoin de grands seigneurs pour se faire allumer la pipe ou se faire présenter les bottes. Les dignités et les emplois, chez un peuple sage, doivent se mesurer sur le mérite du personnage et l'intérêt de l'Etat.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)
Google

La sfîrșitul secolului trecut, d'Ohsson ridica la 12000 de ómenĭ personalul Saraiului cu garda și serviciul inferior. Și în imperiul bizantin numĕrul dignităților, administrative și ereditare, trecea peste 10000. La noĭ, și numaĭ în Moldova, Drăghicĭ urcă numĕrul boierilor la peste 3000 [1]).

Trecênd cu vederea cancelaria domnéscă — în care figurà între alțiĭ un secretar turc, Divan-Efendi, cu scriitorul luĭ subaltern, chiatipul saŭ mehtupciul; apoĭ muhurdarul care punea pecetea luĭ Vodă și divictarul care îĭ ținea călimara — ajungem la casa civilă propriŭ-dișă a Domnuluĭ, formată de boiernașĭ de clasa III, carĭ aveaŭ sarcina de a îngriji de persóna Domnitoruluĭ și de trebuințele Curțiĭ.

Ast-fel becerul era primul bucătar domnesc, mabeingiul purta grijă de apartamentul personal al luĭ Vodă, berber-basa de barba sa, iciciohodarul de încălțămintea sa, caftangiul de garderoba sa, sofragiul de masa domnéscă, giamașirgiul și șamdamgiul de rufăria și de lumînările Curțiĭ, sofagiul de paturĭ și divanurĭ, rahtivanul de tacâmul cailor domnescĭ, avênd sub el un seiz-baș saŭ cap al rîndașilor și un nălbant-baș saŭ mai-marele peste potcovarĭ.

După ce ibricțarul, mataragiul și peșchirgiul presentaŭ luĭ Vodă ibricul, lighianul și peșchirul, ciubucciul și narghelegiul îĭ aduceaŭ ciubucul saŭ narghelĕua, cafegiul și șerbegiul caféua și dulcĕța (cofetarul se numia „șichirgi-

[1]) Cf. Taine *(Ancien Régime,* p. 127): Au total, près de 4000 personnes pour la maison civile du roi, 9000 à 10000 pour sa maison militaire, 2000 au moins pour celle de ses proches, en tout près de 15000 personnes, avec une dépense de 40 à 45 millions, qui en vaudrait le double aujourd'hui et qui sont alors le dixième du revenu public.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

başa"), după carĭ buhurdangiul venia cu afumătorile.

Apoĭ baş-ciohodarul saŭ primul şambelan care avea sub ordinele sale 24 de ciohodarĭ saŭ lacheĭ, îmbrăcaţĭ în dulame roşiĭ căptuşite cu alb, cu ciaprazurĭ galbene, purtând căciulĭ marĭ de blană şi cizme galbene.

Pe lângă aceştĭ funcţionarĭ în serviciul Domnuluĭ, îmbrăcaţĭ cu caftane şi cu fesurĭ în cap, numiţĭ „iedecliĭ" saŭ servitorĭ internĭ, maĭ eraŭ încă subalterniĭ lor numiţĭ „iamacurĭ" şi în fine copiiĭ de casă saŭ icioglaniĭ în numĕr de 36, sub ordinul a 2 ciauşĭ carĭ purtaŭ bastóne de argint numite „cioiene".

Un ciauş special, selém-ciauş, era însărcinat să precédă pe Domn, să-ĭ anunţe sosirea şi să rĕspundă, în numele publiculuĭ, la salutarea ce-ĭ adresà: căcĭ după eticheta orientală, dreptul de a întîmpina salutarea aparţine exclusiv superiorilor, aşa că rĕspunsul direct din partea mulţimiĭ s'ar fi considerat ca o abatere gravă de la un privilegiŭ reservat suveranităţiĭ[1]).

§ 58. Garda curţiĭ. — Casa militară a Domnuluĭ se compunea dintr'un cavaz-baş, care sta în picióre afară la uşa luĭ Vodă, de un portarbaş saŭ introducĕtor, de un alaiŭ-ciauş care întocmia cortegiul, de masalagiĭ carĭ îl escortaŭ, de un mehter-başa saŭ şeful musiceĭ domneştĭ cu mehteriĭ saŭ musicanţiĭ sĕĭ turcĭ[2]), în fine, de nelipsitul gélat saŭ calâŭ, obicĭnuit ţigan.

---

[1]) Hammer XIV, 67: La politique minutieuse du despotisme s'égare à tel point, qu'en fait même du salut elle veut encore dominer, qu'elle s'irrite de l'initiative prise par le peuple dans son accueil au souverain, et établit un mandataire pour rendre à ce dernier son salut, suivant le mode et à l'instant qu'il a fixé.

[2]) Pe lângă musica turcéscă a Curţiĭ şi a oştiriĭ — mehterha-

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

Iar garda domnéscă o formaŭ diferiţĭ ofiţerĭ ca satîrgi-başa cu satîraşiĭ seĭ, tufecci-başa cu topciiĭ seĭ, deli-başa cu neferiĭ seĭ, ghiuler-aga, bulucbaş, cârc-sĕrdar şi odobaş cu neferiĭ lor; tulumbagi-başa şi baş-beşléga turc, însărcinat cu poliţia relativă la coreligionariĭ seĭ (Coranul interdicênd intervenirea creştinilor în daraverile musulmanilor), avênd sub dînsul un bairactar şi 70 de neferĭ.

In fine, casa Dómneĭ se compunea dintr'un Vornic de harem, de un baş-ciohodar, de un grămătic şi de maĭ mulţĭ fustaşĭ.

Mulţimea slugilor din casele boierescĭ (obicinuit ţiganĭ) era o caracteristică a epoceĭ, luxul uneĭ case bogate manifestàndu-se, ca şi la Turcĭ, prin numĕrul cel mare al servitorilor. Ca şi Domnul, boierul îşĭ avea cafegiul, chelarul, ciubucciul, logofĕtul şi sofragiul seŭ.

Modul de a-ĭ chema bătênd în palme era oriental ca şi cele maĭ multe din ocupaţiunile lor[1]).

§ 59. Musica Curţiĭ. — Mehterhanéua era unul din prerogativele acordate Domnieĭ de Sultan. Ea formà musica Curţiĭ şi consta din 9 surle saŭ fluere (zurna), 7 trîmbiţe (boru), 4 tésurĭ

---

nea şi tabulhana — era şi o musică nemţéscă, compusă din lăutarĭ saşĭ saŭ ungurĭ şi din ţiganĭ

[1]) J'aime — scriea prinţul de Ligne în 1788 (Langeron, p. 77) — qu'on n'ait point à sonner après des domestiques ou à crier sans cesse; si par hasard ils sont tous en commission, on les appelle comme dans les harems en frappant des mains en signe d'applaudissement.

Alexandri, *Teatru*, 428: Chiriţa. — Bat în palme copilele (bate şi ea în palme) Ióno... Ióno!.. nicĭ c'a veni adĭ surda!.. Ióno! fa!.. se vede c'a adormit strigóica... maĭ sciĭ ce?.. Ian să videm...

Filimon, 257: Citi pitacul cu sânge rece, apoĭ bătu în palme, ca să vie sluga să-l îmbrace.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

(zil) și tot atâtea dairele, 9 daule saŭ tobe și maĭ multe timpane numite tumbelechiurĭ[1]).

Mehterhanéua, executată de mehterĭ saŭ musicanțĭ turcĭ sub direcțiunea unuĭ mehter-bașa, rĕsuna de câte-orĭ Domnul se punea la masă și cânta regulat după amiadĭ, la asfințit, când purta numele de chindie saŭ „nubet“. Din causa numĕruluĭ preponderant al instrumentelor manuale (timpane, dairele, tésurĭ și tobe), pentru care cuvînt acéstă musică se numia și *tabulhana* adică tacâm de tobe și timpane, execuțiunea era maĭ mult o lovire repetată și sgomotósă de cât un cântec musical: de aci expresiunea archaică „a bate meterhanéua“ și „a bate chindia“.

Ast-fel Logofĕtul Gheorgache, vorbind de primirea ce Grigorie Vodă făcu unuĭ Pașă cu 3 tuiurĭ în timpul șederiĭ sale la Iașĭ, observă (III, 332):

„In câte ḑile aŭ fost zăbava Pașeĭ, mehterhanéua Domnuluĭ, după obiceiul ce este de bate în tóte ḑilele nubet, ce se chiamă chindie, n'aŭ bătut, fără numaĭ mehterhanéua Pașeĭ aŭ bătut într'o ḑi după ce aŭ eșit Pașa la cortul seŭ, fiind și Domnul cu tótă boierimea, unde și óre-care luptătorĭ și pehlivenĭ aŭ fost; și vrênd Pașa ca să auḑă și pe mehterbaș al Domnuluĭ ce meșteșug are, a ḑis Domnuluĭ ca să poroncéscă luĭ mehterbaș să ḑică un pestreț, și începênd mehterbaș și ḑicênd un scopos ca acela, aŭ fórte plăcut Pașeĭ meșteșugul și ḑicĕtura luĭ; și după ce aŭ sfîrșit de ḑis, Pașa aŭ

[1]) Așa era compositiunea mehterhaneliĭ la un Domn, Vizir saŭ Pașă cu 3 tuiurĭ; aceea a Sultanuluĭ era maĭ numerósă: „Elle est composée de 16 chalumeaux (zourna), 16 tambours (daoul), 15 trompettes (borou), 8 caissettes (naré), 7 cymbals (zil) et 4 tymbals (kioss)“. d'Ohsson VII, 23.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

poroncit de l'aŭ îmbrăcat cu beniș de postav acolea înaintea sa".

Alte instrumente la modă pe atuncĭ eraŭ: chemanul, un fel de violină pântecósă, și tambura, saŭ ghitara orientală, cu care boierĭ și cocónele executaŭ cele maĭ frumóse arĭ și cântece turcescĭ (bestele, manele și samaiele), preludiĭ saŭ uverturĭ, pestrefurĭ, și partiturĭ numite taximurĭ. Unele din acele instrumente — ca cobuzul, cavalul, muscalul și naiul — aŭ persistat până aḑĭ la lăutarĭ și la ciobanĭ[1]).

Cap. IV: Traiul la Curte

§ 60. Domnul și boierĭĭ. — Acelașĭ Domn care se degrada până la umilire înaintea unuĭ Han saŭ Vizir, era de un despotism fără marginĭ față cu supușiĭ sĕĭ și reclamà în interiorul palatuluĭ o adevĕrată adorațiune, transformànd pe boierĭĭ marĭ aĭ țărĭĭ în simplĭĭ servitorĭ aĭ persónelĭ sale. Prevenința acestora trecea peste orĭ-ce înjosire. Când fanariotul trecea dintr'o odaie într'alta, doĭ saŭ treĭ boierĭ ținêndu-l de brațe, asemenea unuĭ paralitic, îl ridicaŭ așa că abia maĭ atingea pămîntul cu vîrful picióreloř, alțĭ doĭ-treĭ boierĭ îĭ țineaŭ pulpana caftanuluĭ, pe când el însușĭ se juca într'una cu nisce mĕtănii de mare preț[2]).

Viața boieruluĭ fanariot era imaginea fidelă a apatieĭ orientale. Ea se resuma în aceste momente: se scula de vreme, fuma ciubucul și

[1]) Cf. Cantemir, *Ist. Imp. Ot.*, p. 13 nota și maĭ ales Sulzer II, 431 urm. In privința instrumentelor: Burada, *Calendarul musical* III, 72-78 și Revista d-luĭ Tocilescu VI, 49-71 („Cercetărĭ asupra musiceĭ ostășescĭ la Românĭ"); în fine, studiul nostru, § 41: Cântece și musică.

[2]) Zallony, p. 44.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

sorbia caféua pe divan, se ducea la biserică, la Curte și la Divan; după amiadĭ dormia ca și Vodă până la ora 5, apoĭ iar cafea și ciubuc (lucru ce se repeta la fie-care visită, făcută saŭ primită), la urmă preumblare saŭ joc până la 11 de nópte.

Viața cocóneĭ, în haremul eĭ, nu era maĭ puțin apatică: se ducea la biserică saŭ la sindrofie, orĭ lucra cu ciurul. Copiiĭ eraŭ lăsațĭ pe séma doicelor și a dădacelor, apoĭ la 6 anĭ dațĭ pe mâna unuĭ dascăl care îĭ învĕța anĭ întregĭ gramatica gréeă și catechismul. Câțĭ-va boieriĭ cu perspective ambițióse angajaŭ pentru copiiĭ lor și un hoge, care să-ĭ învețe turcesce, acésta însă după aprobarea prealabilă a Domnuluĭ[1]).

Când se arăta în public, Domnul umbla cu capul plecat și cu ochiĭ pe jumĕtate închișĭ, învîrtind cu o mână între degete nisce mĕtăniĭ micĭ și ținênd în cealaltă un pumn de rubiele ce le arunca norodului.

Domnul fanariot nu umbla nicĭ odată pe jos ca contrar dignităților sale[2]) și nu eșia de cât călare de 2 orĭ saŭ de 3 orĭ pe an (o asemenea cavalcadă se numia *biniș*) cu o paradă anume prescrisă: de câte-orĭ încăleca și descăleca, pe o piatră din curte destinată pentru acest scop și numită „binectaș“, ciaușiĭ făceaŭ să rĕsune aerul de vivatele lor, așa-dișul alcâș, și ținênd în mână toiege cu clopoțeĭ de argint precedaŭ pe Domn. La asemenea parade, boieriĭ haliă saŭ

---

[1]) Sulzer II, 387-398 și Zallony, 198.

[2]) Altmintrelea stradele de pe atuncĭ — acoperite cu grinḍĭ pe jumĕtate putredite și rĕŭ așeḍate și numite din acéstă pricină *podurĭ* — eraŭ aprópe impracticabile: vara, din causa prafuluĭ și iarna, din causa numeróselor gropĭ saŭ batace în carĭ se putea cufunda nenorocitul pedestru. Caldarîmul era încă necunoscut.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

[illegible] în cele două sĕrbătorĭ marĭ ale Bairamului, iar la Domniĭ noștri a treia ḑi după Pasce. Iată în ce mod logofĕtul moldovén Gheorgache descrie acest fel de turnir oriental (III, 321):

A treia ḑi după Pascĕ vin toțĭ egumenĭ grecĭ de se închină Domnuluĭ cu St. Inviere aducênd și poclóne câte un miel: și tot într'acéstă ḑi saŭ a patra ḑi, aŭ fost obiceiŭ vechiŭ, de eșia Domnul afară cu tot alaiul de slujitorime și cu tótă boierimea marĭ și micĭ la halca orĭ în șesul Bahluiuluĭ orĭ la Copoŭ, scoțêndu-se toțĭ caiĭ domnescĭ. Și ședênd Domnul la saivant și boierĭi pe scaune, pe cine din boierĭ rînduia Domnul, încăleca pe cal domnesc și se slobodia cu sulița asupra halcaleĭ (carĭ sulițe sînt aduse din țara ungurésca; acolo se fac într'adins pentru acéstă trébă), cu ḑicĕturĭ de mehterhané, și care lua halcaua în repegiunea caluluĭ, venia de se închina Domnuluĭ și-ĭ săruta mâna și póla. Și celor maĭ marĭ boierĭ li se dăruiaŭ de către Domn câte o lastră saŭ canavață cu fir și un postav, celor maĭ de gios postajĭ și atlaze, iar celor maĭ micĭ postajĭ; fiesce-căruia se da darul Domnuluĭ după cinstea sa, petrecênd întru acea ḑi și cu alte chipurĭ de glume, pentru bucuria sĕrbătoriĭ.

Spectacolele, cu totul interḑise mahometanilor în public, eraŭ îngăduite în interiorul caselor și numaĭ la evenimente extraordinare[1]). Un asemenea eveniment era la noĭ nunta uneĭ beizadele, cu care ocasiune se oferia priveliștea atleților saŭ pehlivanilor cu isprăvile lor minunate, iar privitoriĭ făceaŭ haz de execuțiunile saŭ giumbușurile lor. Radu-Vodă al Munteniei încus-

[1]) d'Ohsson IV, 401: On voit chez les Turcs des troupes de bouffons, de farceurs, de comédiens, des lutteurs, des joueurs de gobelets, des danseurs de corde; mais ils ne paraissent jamais dans les places publiques, si ce n'est dans les événements extraordinaires. Tout se passe dans l'intérieur des maisons; et c'est la fête la plus somptueuse qu'un homme riche puisse donner à sa famille et à ses amis à l'occasion de ses noces ou de la naissance d'un enfant.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

crindu-se cu Duca-Vodă al Moldovei, au [illegible] piilor lor o nuntă rămasă celebră în amintirea [illegible] temporanilor[1]).

Doi din cronicarii noștri cei mai pitorești, Neculce și Căpitanul, înregistrézá cu admirațiune spectacolele variate ce aŭ împodobit acea nuntă memorabilă. In special e interesantă pentru cultura epocei descrierea cronicarului muntén, care ne face să asistăm la însiși exibițiunile acelor acrobați ai Orientului.

Intru aceste vremi Radul Vodă, avênd un cocon anume Ștefan, și Duca Vodă den Moldova, avênd o cocónă anume Catrina, s'aŭ ajuns în cuvînt și aŭ logodit pre coconi. La care logodnă aŭ fost aicea în țară cu mare veselie, aŭ făcut multe ospețe și jocuri, care se potrivia cu o nuntă domnéscă, iar nu logodnă. Strîns-aŭ tótă boierimea țărei cu tóte jupănesele și aŭ întins corturile în dél despre Mihaiŭ-Vodă, în drumul Cotrocenilor, acolo făcea ospețe în tóte dilele. Adus-aŭ pelivani de cei ce jócă pre funii și de alte lucruri; adusése și un pelivan hindiŭ hărap, carele făcea jocuri minunate și nevédute pre locurile nóstre, iute om era și virtos. Lângă altele de nu le putem lungi, făcea acestea mai ciudat: punea de rînd 8 bivoli și se rěpedia iute și sărind peste ei, se da în văzduh peste cap și cădea în picióre de ceea parte; alta: un cal domnesc gras tare, își lega chica de códa-i și-l bătea comișelul cât putea, și nu putea să-l misce de loc; alta: un copac mare den pădure adusése neted și înfipt s'aŭ suit pre dînsul ca o maimuță, deci după multe jocuri ce aŭ făcut în vîrfu-i s'aŭ slobodit de acolo cu capul în jos și aŭ dat în picióre: alta: un tulpan lung de mulți coți îl ținea ómenii în mâini cât era și se rěpedia iute, și mergea călcând pre tulpan și nu se afunda; alta: se prindea mulți ómeni câte doi în mâini și făcea chip ca de o bute cu mâinile și mai lung, și se rěpedia iute și întra cu capul prin gaura aceea și nu-l simția ómenii, și de ceea parte cădea în

[1]) Vedi descrierea paralelă a lui Neculcea (II, 215) și a lui Const. Căpitanul (I, 351).

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

picióre. Ca acestea multe făcea, care nu le ţinem minte. In scurt, mare veselie s'aŭ făcut la acéstă logodnă a coconuluĭ Radulu ĭ Vodă aicea la noĭ.

§ 63. Bufonĭ şi farse. — Fie-care Domn îşĭ avea măscăriciĭ seĭ, carĭ îl desfătaŭ cu strîmbăturile lor, de câte orĭ Măria sa trecea dintr'o cameră într'alta a palatuluĭ [1]). Acelaşĭ rol de mascara saŭ mucalit îl jucaŭ obicĭnuit ciauşiĭ domnescĭ, carĭ aveaŭ misiunea de a înveseli pe Domn prin glumele lor hazlĭ şi în special cu representarea farseĭ turcescĭ *Caraghioz* (Karagöz „Ochiŭ-negru"), numită ast-fel după principalul bufon al acesteĭ piese plină de un comic grosolan. La un asemenea spectacol asista Vodă şi boierimea, delectându-se cu verva cinică dar plină de haz a comediantuluĭ domnesc.

Sulzer ne a conservat descrierea uneĭ asemenea representaţiunĭ (II, 402): Unul din ciauşiĭ domnescĭ care face pe bufonul Curţiĭ, primesce ordinul de la Vodă să represente o comedie... După un mic interval, 6 ciauşĭ, îmbrăcaţĭ cu ciacşirĭ albĭ saŭ roşiĭ, cu toiege ferecate cu argint în mână şi cu căciulĭ înalte pe cap, deschid scena cu un prolog rostit de cel maĭ dibaciŭ dintr'înşiĭ... Comedia se improviséză românesce, grecesce şi turcesce. Coprinsul şi mersul pieseĭ, judecând după intercalatele *bon-mots* românescĭ, trebue să fie hazlĭ şi fórte amusante, totul în gustul faimosuluĭ teatru de marionete... Spectacolul turcesc nu e de cât un fel de joc de păpuşĭ: se întunecă sala, se întinde la un colţ o pânză fină, îndărătul căreia se aşéză o masă şi acest

[1]) Carra, 182: Dans les antichambres du palais du prince, on trouve à toute heure du jour 2 fous, dont l'emploi est de secouer un grelot d'argent, de faire des contorsions et de rire à gorge déployée, quand son Altesse passe et repasse d'un appartement à l'autre.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

spațiŭ închis se iluminéză cu câteva lumînărĭ; în dosul meseĭ stă un singur ciauș, care cu nisce sforĭ pune pe masă în mișcare diferite păpușĭ de carton și gesticuléză după vorbele ce spune românesce și grecesce, dar maĭ ales turcesce, așa că acele figurĭ de hârtie se vĕd prin pânză de spectatorĭ óre-cum în umbră[1]).

Farsa însăș se jócă până astădĭ în Turcia, nu numaĭ pe piețele publice și în cafenele, dar și în casele bogaților și chiar în saraiul Sultanuluĭ — un grilaj despărțind femeile de restul auditoruluĭ. Nimenĭ nu este cruțat într'însa: tóte clasele sociale (pașĭ, ulemale, dervișĭ), tóte meseriile și profesiunile defiléză pe dinaintea nóstră și fie-care e marcat cu o trăsură proprie.

Acéstă farsă pare a fi avut în vremea eĭ mare succes și a fi ajuns destul de populară, cum o dovedesce atât numele bufonuluĭ devenit un simplu apelativ *(caraghioz)* cât maĭ ales Jocul păpușilor (§ 43).

Afară de caraghiozĭ, măscăricĭ și mucaliți, maĭ eraŭ și *soitarii* saŭ paiațe carĭ luaŭ parte la alaiurĭ: eĭ purtaŭ căciulĭ marĭ de blană de tigru și códă de vulpe atîrnată; în fața căciuleĭ aveaŭ oglinḍĭ, cu pistóle la brîŭ și toporașe în mâinĭ; eĭ mergeaŭ pe jos, strîmbându-se și rîḍênd cu hohot[2]).

---

[1]) d'Ohsson IV, 401: Les ombres chinoises, que l'on appelle *chayal-zill* (litt. marionette: ar. hayal și zill „ombre"), sont le divertissement auquel on donne la préférence. Ceux qui gagnent leur vie à ce métier, vont solliciter de porte en porte la curiosité des familles... Tout s'y ressent encore de la barbarie des siècles qui ont donné naissance à ces jeux grossiers: rien de plus indécent que les gestes de ces figures, soit en hommes soit en femmes, et rien de plus obscène que les vers qui se récitent derrière la toile. Ces spectacles, malgré le mauvais goût qui y règne, suffisent cependant pour detendre le front des personnes les plus graves.

[2]) Olănescu, *Teatrul la Românĭ*, p. 132.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

§ 64. Recepţiuni oficiale. — Altă împrejurare însemnată care scotea pe Domn şi Curtea-i din apatia lor obicinuită, era trecerea vr'unui personaj important prin capitala ţării. Modul de recepţiune al unui Han saŭ al unui Paşă cu trei tuiuri arată până la ce stare de înjosire ajunsese ţara sub domnia fanariotă. Cu tóte că, după ceremonialul învestiturei, Domnul român era tratat pe un picior de egalitate cu Hanul şi cu nisce prerogative superióre Vizirului, ceremonialul ce se observa la întîlnirea lor (conservat de Logofĕtul Gheorgache) ajunsese în cel mai înalt grad umilitor pentru dignitatea tronului.

Ast-fel, la întîmpinarea unui Han, Domnul se ducea înaintea-i cu capul descoperit şi îngenuchiând îi săruta piciorul [1]). Când un Paşă cu 3 tuiuri trecea prin Iaşi, Domnul cu tótă boierimea rînduită după clase îl aştepta în picióre „şi când sosesce Paşa drept Domn (ori călare de va fi ori în cocie), se popresce şi merge Domnul de-i sărută piciorul, cum şi boierii toţi pe rînduélă merg de-i sărută piciorul şi la petrecerea Paşei asemene urméză Domnul cu tótă boierimea; şi de unde este să-şi ia Domnul ziua bună, descalecă iarăşi de sărută piciorul Paşei şi boierimea tótă de asemenea."

Ceremonialul turcesc se întrodusese la Curte în tóte amĕnuntele caracteristice Orientului. Modul de recepţiune din partea Domnului, când tre-

---

[1]) d'Ohsson VII, 105: Les principaux fonctionnaires saluent le nouveau Monarque en posant les lèvres sur sa robe; mais le Grand-Vézir lui baise le pied...

Hammer XIV, 54: Lorsque le Sultan entre dans la salle, le Grand-Vézir, et, après lui, les jeunes princes vinrent se prosterner devant lui et lui baiser le pied... (cf. sărutarea papucului Papei).

Formula de reverenţă în epoca fanariotă din partea unui subaltern: Sărutându-ţi tălpile, sînt al Mărieĭ tale...

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

cea vr'un personaj însemnat prin țară era calchiat după regulele observate cu acea ocasiune de orĭ-care Pașă saŭ Vizir.

Iată, bună-óră, cum Paulus Strasburgh, ambasadorul regelui suedez Gustav-Adolf, trecênd prin Bucurescĭ către Constantinopole, descrie primirea ce-i s'a făcut la Curtea domnéscă de către Leon-Vodă (Martie 1632): „Principele, cu capul acoperit, mĕ aștepta la ușa sălĭĭ de audiență, plecându-mi-se după datina turcéscă cu capul și ținênd mâinile puse pe piept. Douĕ scaune eraŭ aședate la un loc mai înalt, din carĭ îmĭ oferi pe cel din stânga, ca pre cel mai de cinste la barbarĭ... La masă, eŭ și cu tovarășiĭ meĭ furăm puși la drépta, Principele și cu Româniĭ sĕĭ se aședară la stânga..."[1]).

§ 65. Etichета. — La Curtea Domnilor fanarioțĭ domnià o etichetă de o rigurositate extremă, unde cea mai mică abatere era grav pedepsită.

In cele mai micĭ ale eĭ amĕnunte, acéstă etichetă era o imitațiune servilă a prescripțiunilor ceremonióse ale Saraiuluĭ.

Așa, de pildă, Domnul și boieriĭ purtaŭ de o potrivă iș̦lice saŭ calpace, dar fundul lor de colóre albă era un privilegiŭ reservat luĭ Vodă și beizadelelor[2]); de asemenea, numaĭ papuciĭ luĭ Vodă puteaŭ fi garnisițĭ pe dinăuntru cu postav roșu; numaĭ Domnul îșĭ sigila scrisorile cu céră roșie, iar boieriĭ cu céră verde[3]).

---

[1]) Ciparĭŭ, *Archiv*, p. 11—16.

[2]) Carra, 160: Il est défendu à la Cour des princes de Moldavie et de Valachie de porter un bonnet de la même couleur de celui du prince et de ses fils, qui est la couleur blanche.

[3]) Filimon, 220; Paul din Alep (Archiva istorică II, 90): E de observat, că în Moldova și în țara Românéscă obiceiul vechiŭ nu per-

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

Acest caracter simbolic al colorilor e împrumutat de la Turcĭ, la carĭ albul și verdele (cea din urmă colórea Profetuluĭ) sînt colorĭ preferate, roșul era reservat maĭ ales militarilor, iar galbenul și negrul eraŭ considerate ca colorĭ comune.

Garda domnéscă era îmbrăcată în roș și albastru, iar boierii purtaŭ la alaiurĭ mantale roșiĭ; slugile Curțiĭ încălțaŭ cizme galbene, iar boieriĭ cizme roșiĭ [1]).

Numaĭ Domnul avea voie să arză lumînărĭ de céră, boieriĭ trebuiaŭ să arză de seŭ [2]).

Ca semn de reverență, numaĭ Dómna, Mitropolitul, episcopiĭ și boieriĭ ceĭ marĭ sărutaŭ mâna Domnuluĭ, pe când ceĭlalțĭ îĭ sărutaŭ piciorul saŭ póla haineĭ. Domnul însușĭ săruta Vizirului macatul (care avea un anume loc pentru sărutare) și Hanuluĭ piciorul. Obiceiŭ luat de la Turcĭ la carĭ inferiorul săruta pulpana

---

mite niménuĭ, nicĭ ar cuteza cineva, de a sigila o scrisóre cu céră roșie: acésta fiind prerogativa numaĭ a Beilor; ceilalțĭ sigiléză cu céră verde.

[1]) Hammer XIV, 44 (sub anul 1720): On avait réglé les couleurs des draps dont les pelisses devaient être doublées, et, à cet effet, on avait choisi neuf, à savoir: le bleu, le violet, l'écarlate, le bleu foncé, le bleu clair, le bleu d'azur, le vert foncé, le vert clair et le vert jaune. Le blanc était la couleur des vêtements du moufti, le vert clair celle des vizirs, l'écarlate celle des chambellans, exécuteurs obligés des sentences de mort. Les six premiers dignitaires législatifs et les six premiers fonctionnaires de la Porte portaient des vêtements de drap bleu foncé; les grands oulémas et les hodjagians avaient des vêtements de couleur violette; ceux des fonctionnaires subalternes étaient de drap bleu clair; les tschaousch feudataires et les agas des vizirs se reconnaissaient à leurs vêtements bleu azur; les agas de l'étrier impérial, le maréchal de l'Empire, le miralem étaient habillés de vert foncé; enfin les employés des écuries impériales portaient des vêtements vert de naphte. Quant aux bottes, celles des officiers de la Porte étaient jaunes; les généraux des troupes portaient des bottes rouges, et les oulémas des bottes bleues.

[2]) Cf. Rambaud, *Hist. de la Civilis. en France* II, 13: Il n'y a que le roi qui ait un bougeoir à deux dobèches et à deux bougies, les bourgeois de la reine n'ont qu'une bobèche et qu'une bougie.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

hainei superiorului său[1]): sărutarea mâinii fiind considerată la Orientali ca prea afectuósă și de un caracter intim (ca bună-óră copiii în raport cu părinții lor).

Vechiul obiceiu al sărutării de mână a Domnitorului a fost desființat în 1834 de Alex. Ghica.

Asemenea diferențe caracteristice existaŭ nu numai între Domn și boieri, ci și între diferitele clase ale acestora.

Diferitele forme și mărimi ale işlicelor boierești corespundétóre unor distincțiuni de rang eraŭ de origină orientală: la Turci forma turbanului era reglementată ca semn distinctiv[2]); de asemenea forma flotantă a hainelor cari 'și aŭ rolul lor în eticheta socială a timpului[3]).

Tot de proveniență turcéscă este și obiceiul de a considera barba ca semn de dignitate reservat unei clase privilegiate[4]). Numai boierii de clasa I, așa-numita Protipenda, avea dreptul

---

[1]) d'Ohsson III, 43: l'Aga des janissaires baise le premier la robe du Grand-Vézir... IV, 356: Il est d'un usage universel de baiser la robe. C'est un hommage de respect et de soumission que rendent par là les subalternes à leurs chefs, les enfants à leurs parents, l homme enfin d'un rang inférieur à tous ceux qui sont élevés au-dessus de lui dans quelque ordre que ce soit. Cf. Cantemir, *Ist. Imp. ot.*, p. 90 și 232.

Bandinus, 311: Plebeji cum accedunt Principem pedes ejus deosculantur...

[2]) d'Ohsson IV, 119: Ce n'est pas une affaire d'usage, mais un devoir des plus sévères, de porter l'habit et le turban consacrés, pour ainsi dire, à l'état et au grade d'un chacun dans les divers départements de l'Empire. Cf. și studiul nostru, § 80: Coafure.

[3]) Boué II, 185: Les musulmans riches ou en charge ont à leurs habits des manches fendues jusqu'au coude et à parties flottantes plus longues que chez les autres, distinction à laquelle on tient beaucoup et qui est interdite aux pauvres.

[4]) d'Ohsson IV, 129: Tous les états et toutes les conditions n'ont pas également la liberté de porter la barbe longue. — Cf. Recordon, 85: Chez les Valaques, comme chez les Turcs, la longue barbe étant un des attributs des premiers personnages de l'État, est regardée comme une marque de dignité à laquelle ils attachent un grand respect.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

să pórte barbă: Logofeţi marĭ, Vornicĭ, Hatmanĭ, Postelnicĭ şi Agĭ eraŭ boierĭ cu barbe, ceĭlalţĭ nu.

Turciĭ aŭ un respect particular pentru acéstă parte a feţeĭ şi tăierea barbeĭ este considerată ca ofensa cea maĭ gravă pentru un musulman: jurămîntul „pe barba mea!“ (sakal üstüne) avea un caracter solemn şi aceiaşĭ valóre sacramentală avea el în gura Domnuluĭ fanariot [1]).

Intre cele 3 clase de boierĭ se observa o strictă diferenţă în modul de-a saluta, de a se presenta şi de a se aşeda.

Ast-fel boieriĭ ceĭ marĭ se sărutaŭ pe barbă, boierul de clasa II săruta mâna celuĭ de clasa I, iar boiernaşul îĭ săruta póla anteriuluĭ. Inferiorul se presenta superioruluĭ cu giubéua strînsă la piept şi într'o postură umilită [2]). Iată, bunăóră, cum sînt distribuite rolurile în piesa luĭ Alexandri „Boieriĭ şi Ciocoiĭ“:

Slugerul Trufandache (făcênd temenele, se apropie smerit de Hîrzobénu şi-ĭ sărută póla haineĭ): La mulţĭ anĭ, eclambrotate!..

Pitarul Slugăricá (se apropie de Hîrzobénu. strîngêndu-şĭ haina la piept şi-ĭ sărută cealaltă pólă fórte umilit): Amin! s'ajungeţi mare şi tare!..

Banul Vulpe, (îmbrăcat în antereŭ, giubea, şal, fes, ţine şlicul într'o mână şi merge de sărută mâna luĭ Hîrzobénu): Să trăiţĭ, cucóne!...

---

[1]) Carra 173: Quand le prince jure par sa barbe, ce serait un jugement irrévocable, s'il n'y avait point d'argent dans le pays. — Cf. Bandinus, 324: Modus jurandi non tam est in nomine Dei quam per... maledictiones, per allegationes barbae, occulorum.

[2]) d'Ohsson IV, 363: Il convient, lorsqu'on se présente chez les grands, chez les personnes d'un rang distingué, d'être enveloppé dans sa robe et d'avoir les mains couvertes avec le bout de ses manches.

Cf. Cantemir, *Mold.* 55 (modul de a saluta al ienicerilor când trecea alaiul Domnuluĭ român):... demissa anteriori vestis ora, quod apud illos summae venerationis signum est.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

Aga Némuș (în frac, intră țanțoș, purtând capul ridicat, însă cum dă cu ochiĭ de Hîrzobénu, începe a-l pleca zîmbind; el se apropie de stăpânul caseĭ și-l sărută pe piept): Vere... Cucóne Iorgule!..

Hatmanul Stîlpénu și Vornicul Hîrzobénu se îmbrățișézâ împreună...

Filimon, 132: fanariotul se încercâ să sărute pulpana anteriuluĭ Domnitoruluĭ... 276: după ce făcu câteva complimente pline de lingușire, ciocoiul voĭ să sărute haina principeluĭ, dar fiindcă principele [Ipsilant] refusâ cu delicateță acest act înjositor, ciocoiul sărutâ ciucuriĭ patuluĭ pe care ședea fanariotul.

Cel mic rĕmânea smerit în picióre, altul maĭ sus pus se punea sfios pe un colț de scaun și cel egal se aședa comod pe divan. [1])

Positiunea cea maĭ comodă și maĭ obicĭnuită era cu piciórele încrucișate sub sine, cunoscuta ședere a Turcilor (bagdač kurmak „croiser les jambes“).

Intîmpinarea boieruluĭ la Curte era asemenea reglementată: la scară era primit de doĭ ciaușĭ, carĭ ridicându-l de subțiorĭ odată cu póla caftanuluĭ, urcaŭ ast-fel treptele palatuluĭ [2]).

Atât boieriĭ în Divan cât și jupânesele lor, când mergeaŭ să salute pe Dómna, aveaŭ scaune maĭ înalte saŭ maĭ jóse după rangul ce-l ocupaŭ [3]).

---

[1]) d'Ohsson IV, 363: Quand on est en présence d'un supérieur, on se place toujours sur le devant du sopha, sans s'appuyer contre le coussin ou le dossier; ce n'est qu'entre amis très intimes ou devant de personnes d'un grade inférieur, que l'on se permet quelquefois de croiser les jambes, d'allonger un pied ou de prendre une posture plus commode. La manière de s'asseoir à l'européenne n'est reçue dans aucune société: elle est réservée au Sultan quand il paraît sur le trône dans les jours de cérémonie, et aux membres du Divan, lorsqu'ils tiennent leurs audiences au Sérail ou au palais du grand-Vézir.

[2]) Ibid. 366: Un seigneur est toujours reçu suivant son rang, au haut ou en bas de l'escalier, par deux officiers de la maison qui, placés à ses côtés, relèvent les devans de sa robe, le soutiennent sous les bras et le conduisent dans l'appartement du maître qui fait quelques pas à sa rencontre.

[3]) Cf. Cantemir, *Moldova*, p. 82 și 85.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

Numaĭ boieriĭ de clasa I aveaŭ prerogativa la o masala, adică la o torță aprinsă purtată nóptea înaintea trăsureĭ, pe când ceilalțĭ eșiaŭ cu fanarul, stradele nefiind luminate. Numaĭ cocónele din protipenda puteaŭ eși la plimbare într'un falet saŭ atelaj cu 4 caĭ.

Unele din aceste deosebirĭ craŭ pur și simplu ridicule: dacă cel bătut la falangă era viță de boier, se lua precauțiunea de a se așterne un postav roșu [1]).

Cap. V: Armata

§ 66. Pedestrimea și călărimea. — Organisațiunea militară din epoca fanariotă este în mare parte modelată după cea turcéscă. Dar și înaintea fanarioților s'aŭ introdus titlurile de Agă și de Serdar, cel din urmă special Moldoveĭ. Corpurile de cavalerie numite *delĭĭ* și *beșlĭĭ*, înființate sub Mihaiŭ-Vitézul, din carĭ ceĭ dintâĭ formară maĭ târdiŭ garda domnéscă sub comanda unuĭ delibaș, iar ceĭ din urmă, recrutațĭ fiind maĭ ales din Turcĭ, eraŭ sub comanda unuĭ beșli-agă.

Corpul de infanterie, numit *lefegiĭ*, deveni un apelativ pentru ostașiĭ carĭ primiaŭ léfă și tain, adică soldă și o porțiune anumită de pâine și carne, în opositiune cu slujitoriĭ de scutélă. Corpul de cavalerie numit *saragele,* românizat în „sărăceĭ", care resida în Bucurescĭ, era o reproducere a regimentelor de cavalerie anadolésca „sariĝa", poreclită așa după colórea galbenă (sary) a stégurilor saŭ a hainelor lor.

Dar cea maĭ importantă din tóte aceste im-

---

[1]) Ghica, *Scrisorĭ,* p. IV.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

portațiuni din sfera militară a fost înființarea corului de *seimeni*, sub Mateiu Basarab, compus din 2000 de mercenari (Sărbi, Bulgari, Greci, Arnăuți) și modelat după regimentul ieniceresc al segbanilor sau seimenilor (la început simpli căpitani de vînătóre) cari, ca și pretorienii romani, deveniră apoi fatali Sultanilor și Domnilor. Ca și ieniceriĭ, seimenii purtau la noĭ cepchene roșiĭ și căciulĭ de aceiași colóre. Numĕrul lor îl reduse Ipsilant, în 1775, la 400 sub comanda unuĭ baș-bulubaș. In Moldova, seimenii, divisați în agesci și hătmănesci, după cum erau comandați de Agă sau de Hatman, strejuiau la Curtea domnéscă, lângă care se aflau cazarmele lor numite odăile seimenesci: ei erau comandați de chehaiele, ciauși, bulubași și odobași, avênd și un bairactar, ca orĭ-ce ogiac sau corp de ieniceri (§ 12).

Aceiași întocmire cu ciauș, odobaș și bairactar, o avea și corpul de cavalerie moldovenéscă al *levinților*, instituit după analogia voluntarilor otomani „levent“, cum se numiau recruții marineĭ turcesci, originari fiind din Levant și în special din insulele grecesci.

Corpul arnăuților se împărția în infanterie și cavalerie, comandată de bimbași și de tufeccibașă, șeful gardeĭ domnesci. La aceștia mai adăogăm: paicii, cari făceau parte din garda domnéscă, sub un vătaf, și corpul de curieri interni numiți „lipcani“ sau tătari litfani cu uniforma lor leșéscă (curierii externi erau călărași); apoi avgi-basa sau vănătorul Curții, saca-baș sau vătaful sacagiilor cari figurau la alaiuri odată cu fustașii, cu salahorii cămărășieĭ, cu tabla-basa și cu diferitele insigni militare: buciucul sau jumătatea de tuiu al Spătărieĭ, iuruc-bairacul sau stégul alb de călătorie și sangiacul sau stégul

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

împĕrătesc cu semi-luna ce se purta cu tuiurile înaintea cetelor de slujitorĭ.

§ 67. Grade și arme. — Gradele militare erau: ciauș saŭ căprar, numit și chehaià; bulucbaș, sinonim cu „iuzbaș“ orĭ sutaș, căpitanul unuĭ escadron saŭ buluc și odabaș, căpitanul uneĭ companiĭ saŭ odà; cârc-serdarul era șeful jandarmerieĭ, iar bimbașa comanda o mie de neferĭ saŭ soldațĭ, corespunzĕnd graduluĭ modern de colonel; bairactarul saŭ stegarul regimentuluĭ purta stindardul militar, bairacul; în fine, rangurile superióre: Agă și Sĕrdar.

Armele erau: măciucĭ saŭ ghióge, numite baltag, buzdugan saŭ topuz; apoĭ săbiĭ: hangere și iatagane; pistóle și puscĭ: tufec (de unde tufecciŭ) și șișanea cu părțile lor constitutive: arbiŭ, beleg, belezic, cobur, condac...

§ 67. Terminologia militară. — Aci aparțin vorbe ca: *agârlîc,* bagaje; *alaiŭ,* paradă; *ascher(liŭ),* miliție și milițian; *atliŭ,* călăreț; *buluc,* companie de soldațĭ; *căldŭz,* comandant; *calcan,* pavĕză; *caraul,* strajă; *culuc,* corp de gardă (de unde culucciŭ „sentinelă“); *dandana,* alarmă; *duium,* jaf; *hargiŭ,* trupă auxiliară; *hugium,* asalt; *iama,* năvală; *iamac,* recrut; *iureș,* atac; *lĕfă,* soldă; *mazdrac,* suliță; *mihimat,* muniție; *ordie,* taberă; *orta,* regiment; *pală,* sabie; *seléf,* brîŭ de arme; *tain,* provisiune ḑilnică; *zaherea,* proviant; *zorba,* revoluție; *zulum,* plĕșcă.

Nomenclatura relativă la fortificațiunĭ: *hindichiŭ,* șanț; *meterez,* bastion; *tabie,* palancă; apoĭ: *muhaserea,* blocadă..; întregul aparat pirotechnic: *barut,* pulbere; *cumbara,* obuz; *fișic,* cartușă; *gephana,* arsenal; *ghiulea,* bombă; *havan,* mortieră; *lagum,* mină (de unde lagumgiŭ) și *top,* tun (de unde topciŭ); precum și terminiĭ relativĭ la stingerea foculuĭ: cange, saca, tulumbă etc.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

Din tótă această bogată terminologie n'a supraviețuit în limba populară modernă de cât resturĭ neînsemnate: fișic, ghiulea, tulumbă; altele aŭ părăsit sfera specială militară și aŭ devenit terminĭ comunĭ (§ 28): alaiŭ, dandana, iama, iureș, léfă, tain; iar marea majoritate aŭ intrat în domeniul istorieĭ.

Cap. VI: Justiția

§ 68. Divanul și administrațiunea. — In privința jurisdicțiunĭ, Divanul saŭ tribunalul suprem își avea sediul într'o sală specială a palatuluĭ și se ținea obicĭnuit de treĭ orĭ pe săptămână: Lunia, Mercuria și Vineria. Domnul însuș presida, avênd pe Mitropolitul la stânga, după obiceiul Turcilor „și la Moldovenĭ acest loc se consideră maĭ onorat ca la drépta“[1]), unde steteaŭ veliții boierĭ. Pe lângă calemgiĭ, diecĭ, logofeții și condicarĭ, figură un Divan-Efendi, un Divan-chiatip saŭ mehtupciŭ, apoĭ un izbașă de Divan și un divictar.

Paicĭ și ciohodarĭ steteaŭ la Divan înaintea Domnuluĭ, iar mumbașirĭ și zapciĭ așteptaŭ să execute sentințele date.

Logofĕtul Gheorgache descrie (III, 327) în ce chip se urmă rînduiala Divanuluĭ, completând astfel datele aflate la Cantemir[2]).

Instituțiunea Divanuluĭ dură până la introducerea Regulamentuluĭ organic în 1830.

---

[1]) Cantemir, *Mold.* 62: a sinistris principis, quae pars Turcarum moribus habetur honoratior... a sinistro latere, quod Turcarum moribus inter Moldavos dextro habetur honoratius.

Bauer, 294: selon la coutume des Turcs qui donnent au côté gauche la préférence. Cf. Cantemir, *Ist. Imp. otom.*, p. 747.

[2]) Despre organisarea Divanuluĭ la Turcĭ: Cantemir, *Ist. Imp. otom.*, 583 și 610.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

Organisațiunea administrativă era asemenea modelată după cea turcéscă. Ceĭ doĭ ispravnicĭ orĭ administratorĭ din fie-care județ, unul însărcinat cu partea administrativă iar celălalt cu partea judecătorésca, corespundeaŭ voevodilor turcĭ și cadiilor: eĭ judecaŭ și hotăraŭ, pedepsiaŭ și amendaŭ, fixaŭ și strîngeaŭ dările.

Aședămîntul ispravnicilor nu e vechiŭ: eĭ aŭ fost introdușĭ de Nic. Mavrocordat în locul căpitanilor și judeților de dinainte (numițĭ în Moldova pîrcălabĭ și șoltuzĭ), și din Muntenia noua organisațiune administrativă trecu în Moldova.

Ispravniciĭ, pușĭ sub marele Vistier, eraŭ numițĭ de Domn făr'a îmbrăca caftane. Cum ajungeaŭ la conacul orĭ la tahtul lor, adică la locul de residență, eĭ numiaŭ pe zapciiĭ, sub-administratoriĭ plășilor (ceĭ de plaiŭ se numiaŭ „vătavĭ"), a căror funcțiune era analogă cu a subașilor turcĭ[1]). Departamentele administrative eraŭ o reproducere adaptată cu cerințele locale a calemurilor saŭ biurourilor din administrațiunea otomană (§ 12): calemul capanuluĭ, al havalelor, al extracturilor, al condicilor și celelalte enumerate pe larg de Fotino.

§ 69. Pedepse. — Strangularea era considerată la Turcĭ ca execuțiunea cea maĭ onorabilă: în acest mod se scăpa Pórta de Domniĭ românĭ suspecțĭ saŭ hainĭ și un capugibașă însoțit de un arap împlinia ordinul fatal. Tăierea capuluĭ se considera ca o pedépsa infamantă (cf. sfîrșitul familieĭ Brâncovénu) și maĭ mult încă spînzurătórea[2]).

---

[1]) Fotino III, 264. Despre administrațiunea în genere din epoca fanariotă: ibid. 280 și 303.

[2]) Hammer XIII, 134: En Turquie la décollation est considérée comme plus infamante que la strangulation.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

Tragerea în țépă era reservată tâlharilor și furilor.

Alte pedepse de proveniență orientală:

1. Tăierea nasuluĭ (și a urechilor) o prescriea Codul militar turc pentru ieniceriĭ desertorĭ pe câmpul de bătaie[1]).

Ceĭ prinșĭ în războiŭ saŭ altminterea făcuțĭ captivĭ suferiaŭ aceiașĭ sórtă din partea învingĕtoruluĭ.

La noĭ vechea legislațiune prescriea aceiașĭ pedépsă infamantă rebelilor, furilor, mofluzilor.

Pravila luĭ Vasile Lupu, 16: Carele va fura din biserică vr'un lucru ce va fi sfințit, măcar de va fi furat atuncĭ întâĭ, tot să-l spînzure: iară de nu va fi sfințit lucrul acela ce aŭ furat, de i-ar fi atunce întâĭ, tot să și-i taie nasul, iar de va face și al doilea rînd, să-l spînzure.

Papazoglu, 102: Aceĭ carĭ se încercaŭ a face rĕscólă eraŭ slutițĭ prin tăierea nasuluĭ. Cf. Fotino II, 99: Inzestrat cu un suflet rĕutăcios și neomenos, Radu numit și Vărzarul, îndată ce a ajuns Armaș mare, a început a revĕrsa asupra tuturora veninul rĕutăților sale: nicĭ boier, nicĭ preot, nu scăpa nesupĕrat și nejăfuit de puterea luĭ. Omora ómeniĭ prin casele lor, punea de-ĭ îngropa în locurĭ necurate; altora le tăia urechile și nasurile și-i purta astfel pe ulițe și apoĭ îĭ trimitea la ocne.

Filimon, 289: A făcut mofluzluc mincinos și m'a lăsat pe drumurĭ. — Dar bine n'aĭ dat jalbă la stăpânire? — Ba am dat, da-l'ar prin tîrg cu nasul tăiat!

In special, pretendențiĭ la tron eraŭ astfel mutilațĭ de noul Domn, ca să-ĭ facă incapabilĭ de a maĭ ajunge la Domnie. Iată câte-va exemple din cronicarĭ:

Ureche I, 209: L'aŭ împresurat óstea leșéscă pe Joldea-Vodă și l'aŭ prins viŭ; pre carele maĭ apoĭ, dacă

[1]) d'Ohsson VII, 353.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

aŭ sosit Alexandru-Vodă, l'aŭ semnat la nas și l'aŭ dat la călugărie.. 240: s'aŭ tîmpinat oștile la Rĕut: și dând războiŭ vitezesce de âmbe părțile, aŭ izbîndit Aron-Vodă; și pre Domnișor încă l'aŭ prins viŭ, ce nu l'aŭ omorît, numaĭ i aŭ tăiat nasul și l'aŭ călugărit.

Neculce II, 187: Gheorghe Ștefan-Vodă, după ce aŭ luat pre Dómna luĭ Vasile-Vodă din Sucéva la mâna luĭ și pre Ștefăniță-Vodă, pre fiul sĕŭ, l'aŭ însĕmnat la nas puțintel...

Căpitanul I, 347: Fiind Grigorie-Vodă la scaun, pre ceilalțĭ boiarĭ i-aŭ slobodit, iar pre Pîrvan Logofĕtul l'aŭ tăiat la nas de o parte, pentru căcĭ se numise să fie Domn... 358: închis-aŭ Grigorie-Vodă într'aceste vremĭ și pre Négoe Postelnic Sĕcuianul și i-aŭ tăiat nasul, din ce pricinĭ noĭ nu scim, ceĭ ce l'aŭ vĕdut vor fi sciind de ce și cum.

Obiceiul acesta e vechiŭ. Bandinus vorbesce de el ca de o datină caracteristică[1]), iar Paul din Alep și ambasadorul suedez Paulus Strasburgh îl menționéză adesea în cursul călătoriilor lor.

Archiva ist. II, 69: Femeile și fetele sînt lipsite de orĭ-ce modestie și cuviință, deși Beiul le taie nasurile, le pune la stîlp și adesea le înnécă... 107: In acéstă țară [Muntenia] este obiceiŭ, că o persónă sluțită la nas cade într'un fel de infamie și nu maĭ póte deveni Beiŭ... Ștefan, noul Beiŭ al Moldoveĭ, după ce prinsese pe Dómna și pe fiul luĭ Vasile-Beiŭ, pe dată sluți nasul juneluĭ principe, pentru ca să nu pótă deveni Beiŭ niciodată.

Ciparĭŭ, Archiv I, 15: In Valachia, după o veche datină, toțĭ carĭ umblaŭ după Domnie, în semn de neștérsă rușine, se însemnaŭ, tăindu-li-se nara dréptă.

Acéstă pedépsă, înainte des aplicată, a lăsat până astăḑĭ un ecoŭ în limbă: „a tăia cuiva nasul“ e o locuțiune metaforică modernă echivalentă cu a înfrîna semeția cuiva.

---

[1]) Bandinus, p. 325: Particula nasi et auriculae praescinditur, qua praecisa ad Principatum aspirare non datur.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

2. Falanga saŭ bastonada, practicată în Orient (Berberia, Algeria și Egipt), de unde trecu, la Turcĭ și de la aceștia la Grecĭ și la Românĭ [1]). Obicĭnuită în tótă epoca fanariotă, falanga se desființâ odată pentru totdeauna sub administrațiunea lui Kisseleff.

Bătaia la tălpĭ se aplica obicĭnuit ómenilor de rînd, unĭi Domnĭ însă n'aŭ cruțat nicĭ pe boierĭ de o asemenea pedépsă: „făcut'aŭ și acest obiceiŭ Grigorie-Vodă (ḑice Neculce II, 388), de se bătea boierĭi la talpe turcesce".

Sub domnia fanariotă se pedepsiaŭ așa brutarĭ, măcelarĭ, carĭ eraŭ prinșĭ cu mĕsurĭ falșe „cu ocaua mică" (locuțiune proverbială rĕmasă în limbă): Aga, care avea inspecțiunea pieței, îĭ bătea cu nuiele la tălpĭ saŭ îĭ țintuia în mijlocul pieței.

3. Bătaia cu buzduganul și cu topuzul era maĭ cumplită de cât falanga și de obiceiŭ se aplica de Domnul însușĭ: „Atunce — ḑice Nicolae Costin (II, 21) — mergênd Vornicĭ de tîrg, Necolaĭ Ciocârlan și Ponicĭ, la Duca Vodă, de aŭ cerut numaĭ de cheltuială, ca să cumpere ce ar trebui din tîrg, ca să facă nisce cuhnĭi, i-aŭ bătut cu buzduganul până la mórte; și ales pre Necolaĭ Ciocârlan, cât l'aŭ dus ómenĭ luĭ până la gazdă, aŭ și murit, nicĭ un cés după bătaie n'aŭ putut trăi; iară Ponicĭ s'aŭ rîdicat; iar de tot sănătos n'aŭ maĭ fost până aŭ trăit".

4. Țintuirea de stîlp a brutaruluĭ care era prins înșelând la cântar: vinovatul era țintuit de sfîrcul urechiĭ la ușa prăvălieĭ sale, unde sta de dimi-

[1]) Reicevich, 80; Sulzer III, 233 și Wolf, 103 (unde se află și descrierea instrumentului).

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

nétă până la apusul sórelui. Acéstă pedépsă e curat orientală[1]) și a durat până la Regulamentul organic din 1830.

5. Darea prin tîrg era o pedépsă ce se aplica sub Domnii fanarioți mofluzilor: culpabilul, desbrăcat până la brîu, avea mâinile legate cu o funie, de care îl trăgea un arnăut al spătărieĭ, pe când altul îl lovia cu nuiaua peste spate dicênd „cine va face ca mine, ca mine să pață!" și așa îl plimba prin tot orașul[2]).

6. Pecetluirea cămășiĭ se făcea celor vinovați de marĭ abusurĭ saŭ de o cumplită asuprire a norodului: înainte de a fi trimis surghiun la o mânăstire saŭ aruncat în ocnă, funcționarului abusiv îĭ se pecetluia cămașa pe dînsul[3]).

Obiceiul era curat turcesc. Négoe Spătarul, baș-capuchehaia la Pórtă, a fost supus de Turcĭ la acéstă osîndă: el muri în 1685 la Constantinopole cu hainele pecetluite pe dînsul[4]).

De aceiașĭ origină era pedépsa: ungerea cu catran saŭ păcură peste tot trupul și expus apoĭ la căldura sórelui saŭ la înțepătura țînțarilor[5]).

§ 70. Terminologia juridică. — Cea maĭ mare parte din vechea nomenclatură juridică de origină turcéscă a eșit din us: *adet*, obiceiŭ (juridic) și dajdie; *betermea,* învoială; *buiurdiŭ,* resoluție domnéscă; *carar,* verdict; *dava,* proces; *geremea,* amendă; *hoget,* contract; *ilam,* sentință; *miraz,* moș-

---

[1]) d'Ohsson IV, 43. Cf. Boué III, 370: Les bastonnades sur la plante des pieds, les *falaka* des Turcs, sont encore fort à la mode en Turquie; on y cloue encore aux portes des boutiques par l'oreille les détaillants ayant employé de faux poids ou de mauvaises marchandises. Cf. Filimon, p. 132 și 339.

[2]) Filimon, 162 și 139.

[3]) Filimon, 327 și Ghica, 11.

[4]) Odobescu, *Scrieri* I, 254.

[5]) Filimon, 234 și 323 și Ghica, 41.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

tenire; *mumbaşir,* aprod; *satara,* execuțiune; *selemahcésă,* arvună; *sermaia,* capital; *suret,* copie; *tacrir,* interogatoriŭ; *tahmin,* evaluare; *tertip,* pont; *teslim,* adjudicare; *zapt,* sequestru; apoĭ *batalama,* chitanță; *chefil,* cauțiune; *cirac,* client; *sinet,* poliță; *vechil,* mandatar, *vechilîc,* procură; *zapciŭ,* agent.

Un numĕr óre-care din acești terminĭ specialĭ s'a conservat până astădĭ, maĭ ales în ceea ce privesce adjudicațiunea (amanet, areciŭ, atîrdisesc, mezat, telal) și locațiunea (acaret, câștiŭ, chirie, hac, vadea).

Cap. VII: Dările

§ 71. Haraciul. — Raporturile politice între Pórta și Țările române se fixase prin hatișerifurile din 1391 și 1511, carĭ prevĕd între altele și un omagiŭ în banĭ sub nume de peșcheș saŭ dar.

Acea dare neînsemnată și voluntară la început, 3000—4000 galbenĭ, spori succesiv și se transformâ într'un tribut obligatoriŭ. într'o capitație anuală plătită de raia, numită *haraciŭ* saŭ bir și maĭ târdiŭ „giziè". De la 4000 galbenĭ, cum fusese la început, tributul se urcâ la 10000 sub Vlad-Țepeș, la 40000 sub Petru Șchiopul, la 60000 sub Ión-Vodă și crescu treptat cu slăbiciunea Domnilor românĭ până deveni aprópe ilimitat în toiul epocelĭ fanariote.

Haraciul se înainta tesaurulŭĭ din Constantinopole în douĕ câștiurĭ și se numĕra de Domn luĭ Hazne-agasi saŭ vistieruluĭ împĕrătesc.

Prin firmanele din 1792 și 1802 haraciul e fixat pentru Muntenia la 619 pungĭ (309500 leĭ), iar pentru Moldova la 135 pungĭ și 445 leĭ (67945 leĭ).

§ 72. Bairamlîcul. — Alăturea de haraciŭ, se

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

introduse de timpuriŭ o dare adițională, *bairamlîc* saŭ poclonul Bairamuluĭ, numită maĭ târdiŭ (în firmanul din 1802) și „hediè“, constând din diferite daruri în banĭ saŭ în lucruri ce se trimitea pe fie-care an la numita sĕrbătóre Sultanuluĭ și maĭ marilor Porțiĭ [1]).

Acest noŭ peșcheș e fixat ultima óră prin hatișeriful Sultanuluĭ Abdul-Hamid din 1784 la suma de 90000 leĭ atât pentru Muntenia cât și pentru Moldova. Pe când Condica Moldoveĭ din 1796 îl reduce la 60000 leĭ (pe lângă un dar ocasional, *ramazanlîc*. ce se ridică la 8984 leĭ), Condica luĭ Brâncovénu din 1693 îl repartiséză ast-fel sub numele de „Poclónele Bairamuluĭ“ (p. 602):

10000 talerĭ poclonul Impĕratuluĭ, 5000 Valideliĭ, 2500 Câzlar-Agăĭ, 5000 Vizirului, 1000 chehaieliĭ Vizirului, 1000 Caimacam-Pașiĭ, 500 chehaieliĭ luĭ, 500 Reizuluĭ, 500 Tefterdaruluĭ, 800 la Testrifat: 600 pentru o blană de rîș, 1760 pentru 16 pacele po tal. 110, 860 pentru 30 de postaje și pentru 30 de atlaze — Total: 29970 talerĭ. Aceștĭ banĭ sînt afară de cojócele ce se da la Bairam.

Daponte, secretarul luĭ Constantin Mavrocordat, ne dă în Cronica sa (1736-1739) o listă maĭ completă de persónele carĭ primesc pe fiecare an, la Bairam, darurile obicĭnuite din partea Domnilor Munteniеĭ și Moldoveĭ:

10000 leĭ prea puterniculuĭ Impĕrat, 5000 leĭ Valideliĭ Sultane, 2500 baș-cadînelĭ, 2500 darisadet-agasi, 1000 haznadaruluĭ Sultanuluĭ. 300 pentru daruri mărunte Saraiuluĭ, 7500 mareluĭ Vizir, 3500 luĭ chehaia-beiŭ, 1000 ómenilor mareluĭ Vizir, 500 haznadaruluĭ mareluĭ Vizir, 500 la cinci ghedicliĭ icĭ-aga aĭ mareluĭ Vizir, 250 luĭ capigiler-chehaiasi, 200 luĭ talhîsci-aga, 200

[1]) Cf. d'Ohsson VII, 186: Aux deux fêtes du Beyram le Vézir est dans l'usage de donner des présents aux principaux fonctionnaires; il fait remettre à chacun d'eux un paquet contenant des pelisses, des étoffes, des mousselines, du drap, du satin etc.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

luĭ selam-agasi, 150 luĭ capigiler-bulucbaşi, 2000 luĭ reis-efendi, 500 luĭ mehtupci-efendi, 750 luĭ ciauş-baş aga, 300 luĭ buiuc-tescheregi, 300 luĭ cuciuc-tescheregi, 500 luĭ chehaia-chiatibi, 500 luĭ beilicci-efendi, 2500 luĭ defterdar-efendi, 250 chehaielilĭ luĭ, 250 haznadarului seŭ, 100 muhurdarului seŭ, 100 chesedarului seŭ, 100 luĭ mehter-başi, 300 baş-bachiculi aga, 200 luĭ maden-efendi, 100 luĭ Ahmet-efendi, 20 la chesedarul luĭ maden-calfa, 200 chehaielilĭ luĭ reis-efendi, 65 la chesedarul luĭ beilic-calemi, 150 luĭ Hamza-efendi, 50 leĭ la chesedarul luĭ ciauş-başi, 200 luĭ tesrifagi-efendi, 50 luĭ ciauşlar-emini, 50 la caraculacul luĭ chehaia-beiŭ, 100 zarafilor mareluĭ Vizir, 60 zarafilor luĭ chehaia-beiŭ, 20 la baş-iamacul luĭ haznadar-aga: 260 pentru daruri mărunte, 2500 blana de samur a Sultanului, 750 pântecele de rîs, 2300 blana de samur a Valideliĭ, 2300 blana de samur a baş-cadîneĭ, 2300 blana de samur a luĭ darisadet-agasi, 200 câte o blană cu pacea de samur luĭ hazna-chehaiasi, oda-lalasi, luĭ baş-aga a Valideliĭ, luĭ baş-aga al baş-cadîneĭ, luĭ baltagilar-chehaiasi, luĭ iazigi-efendi şi luĭ cafegi-başa al Sultanului; 74 donlucurĭ de postav de 4 coţĭ şi de 10 leĭ fiecare. 54 donlucurĭ de atlaze de 10 coţĭ şi de 10 leĭ fiecare, 13 donlucurĭ de postav englezesc de 20 leĭ fiecare, 9 donlucurĭ de atlaz florantin de 15 leĭ fiecare [1]).

Atanasie Comnen Ipsilante, mare Spătar sub Ştefan-Racoviţă în 1765, completézĭ astfel în scrierea-ĭ postumă indicaţiunile luĭ Daponte relative la cheltuielile Bairam-peşcheşului:

Luĭ Pap us-saade 100 leĭ, luĭ Calfa-efendi 100, perdegiului luĭ Chehaia-beiŭ 15, luĭ mehterler-chehaiasi 25, luĭ maden-chesedar 50, saghirdiilor luĭ maden-calemi 32, luĭ ciauşlar-chiatip 75, luĭ calauz-ciauş 40, luĭ doagi-ciauş 20, luĭ amegi-efendi 500, luĭ tesrifagi-calfasi 100, luĭ tesrifaci-chesedari 100, luĭ baş-calfa a luĭ mehtupci-efendi 100, luĭ Iflac-chiatip 50, luĭ mehterhane şehrighiari 22, luĭ mehterhane sadriali 16, luĭ mehterhane cule 16... Stofe de mĕtase la dairéua internă... Aceste daruri le

[1]) Daponte, ed. Legrand I, 422 şi II, 427.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

da Domnul Valachieĭ la Bairamul ramazanuluĭ în Februarie, iar Domnul Moldoveĭ la Bairam-curban în Maiŭ[1]).

Pe lângă acest poclon al Bairamuluĭ, figuréză în aceiașĭ Condică din 1693 (p. 355) o sumă anuală de 4223 talerĭ, sub numire de „poclonul Hanuluĭ“ în care intră nu numaĭ baniĭ daț Hanuluĭ și luĭ Calga-Sultan atât în naht cât și în cojóce de samur, ci și darurile făcute ómenilor Hanuluĭ: Viziruluĭ, Haznadaruluĭ, Iazagiuluĭ, Casap-bașiĭ, Tefterdaruluĭ, Chelargi-bașiĭ și Imbrohoruluĭ sĕŭ.

Tot așa de bogate sînt poclónele făcute Vizirilor, Pașilor și ómenilor lor, precum și bacșișurile la agiĭ și trimișiĭ Porțiĭ.

O a treia dare, sub numele de „richiabiè“, figuréză întâia óră în hatișeriful din 1784, care o fixéză pentru Muntenia la 40000 leĭ iar pentru Moldova la 25000 leĭ.

Aceste treĭ dărĭ obligatoriĭ, afară de mucarerul maĭ sus amintit (§ 53), representaŭ de regulă sumele rotunde trimise anual la Constantinopole și de aceea ele figuréză laolaltă în ultimele hatișerifurĭ. Ele eraŭ maĭ puțin împovărătóre pentru țările române ca așa numitele angarale și havalele saŭ sarcinĭ, parte permanente, ca trimeterea anuală a uneĭ sume de oĭ (beilic), grâŭ (zaherea), lemne (cherestea), miere, céră, unt, silitră; parte temporare, ca rechisițiunile de caĭ (menzil) și de lucrătorĭ pentru forterețe (salahorĭ).

§ 73. Beilicul. — Țările române eraŭ considerate ca unul din principalele deposite de aprovisionare ale Imperiuluĭ otoman și în special a capitaleĭ sale, de aceea ele pórtă în firmane și hatișerifurĭ epitetul de „cheleruri“ adică grânare.

[1]) Ipsilante, Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν, p. 793-794.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

Mai ales, de la 1783, de când Crimeia se făcu provincie ruséscă, Muntenia și Moldova deveniră aprópe unicele resurse de aprovisionare ale Turciei.

Mai înainte, tóte aceste imposite în natură se plătiaŭ din banii țării și Turcii însărcinați cu strîngerea lor comiteaŭ tot felurĭ de abusurĭ, în deosebĭ negușătoriĭ Lazĭ, nisce Turcĭ de pe lângă Marea-Négră, despre ale căror tiranii vorbesc cronicariĭ Moldoveĭ [1]). Prin hatișeriful din 1774, s'a dispus ca furniturile de oĭ, provisiunĭ, lemne și silitră să se plătéscă direct de negușătoriĭ intermediarĭ saŭ din banii haraciuluĭ.

Cea mai însemnată din aceste furniturĭ eraŭ oile din țară, căutate mult de Turcĭ pentru delicatețа cărniĭ lor, în special varietatea numită „kivirgik", existentă până adi în Dobrogea, se transporta peste 60000 la Constantinopole și era anume destinată pentru bucătăria Sultanuluĭ [2]).

La început, ele se ridicaŭ — ca oĭ de *beilic* — de agenții turcĭ, de așa numiții beilicciĭ saŭ (în timp de războiŭ) de saiegiĭ luĭ casap-basa ; mai târdiŭ, Pórta trimitea cu firman negușătorĭ mai ales grecĭ și armenĭ, *gelepiĭ*, carĭ veniaŭ în țară primăvara să cumpere pentru numbaiaua saŭ traficul Țarigraduluĭ cincĭ saŭ șése sute de miĭ de oĭ după fiat, adică pe un preț dinainte fixat (la schelele din Brăila saŭ Galațĭ) și care nu trecea peste a treia parte din valórea reală. Adesea acești gelepĭ cumpĕraŭ în țară turme întregĭ de vite cu un preț neînsemnat și le vindeaŭ apoĭ la Constantinopole cu preț îndoit și întreit, trafic numit „matrapazlîc".

[1]) Canta (III, 190): asuprelele Lazilor care împresurase țara ... En. Kogălnicénu (III, 216): Lazii mai cuprinsese tótă Moldova ...

[2]) Cantemir, *Moldova*, 30.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

§ 74. Zaheréua. — Tot primăvara veniaŭ în țară *capanliiĭ*, negușătorĭ maĭ ales turcĭ, însărcinațĭ de Vizir să cumpere pentru capanul împerătesc provisiunile în grâne și alte comestibile tot cu maximul prețuluĭ dinainte fixat: vr'o 200000 chile de grâŭ (arnăut și cârnăŭ), 300000 oca unt și 500000 oca seŭ saŭ cirviș [1]). Capanlîiĭ, ca și gelepiĭ, în calitatea lor de intermediarĭ oficialĭ între Pórtă și țară, necăjiaŭ în tot chipul pe păstorĭ și pe țăranĭ, cărora le plătiaŭ cu banĭ adesea calpĭ [2]).

Provisiunile în grâne saŭ zaheréua a fost cerută întâia óră în primăvara anuluĭ 1756 și anume 15000 chile de grâŭ predate la Brăila și apoĭ transportate la Constantinopole; în 1766, cheltuiala zahereleĭ se ridica la 50331 leĭ și anul următor la 58000 leĭ [3]). Prin hatișeriful din 1774 s'a dispus, ca acéstă zaherea anuală, numită „mucaiesea", să nu se maĭ dea gratuit, ci să se vîndă la reiziĭ corăbiilor din schelea Galaților conform fiatuluĭ saŭ tarifuluĭ de acolo.

§ 75. Cherestéua. — Nu maĭ puțin importantă era furnitura cheresteleĭ (lemn de stejar, corn, brad), din care se făcea o consumațiune enormă: ea se tăia în pădurĭ, se căra la Galațĭ și de acolo pe Marea-Négră se transporta pe plute la Constantinopole; se întrebuința apoĭ pentru podurĭ peste Dunăre, pentru corăbiĭ și pentru clădirea caselor maĭ tóte de lemn [4]).

Un funcționar special, direcci-basa, era îna-

---

[1]) Aceste cifre sînt coprinse în anaforaua obștescheĭ Adunărĭ către Domnul Moldoveĭ Calimah pentru înstrăinarea Basarabieĭ din 1812 (Uricariŭ IV, 343 urm.).

[2]) Reicevich, 55.

[3]) Bauer, 315.

[4]) Reicevich, 20.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

dins trimis spre a supraveghea tăierea și transportul acestei lemnării.

Excelența lemnelor din pădurile nóstre a ajuns populară în Turcia și terminul „scândură de Galați“ a devenit turcesce un apelativ (§ 16) pentru numerósele varietăți de lemnărie ce se transporta prin acest port al țării.

Mai târdiŭ, de la 1774, cherestéua pentru trebuința cetăților Rumeliei se plătia din haraciul țării.

§ 76. Imposite speciale. — Silitra, ce se fabrică în împrejurimile Soroceĭ și de care era plin pământul Moldoveĭ[1]), constituia un imposit special (ghiuvergilea) și 20000 oca se trimetea anual la Constantinopole[2]). De la 1774, cantitatea hotărîtă se achita din haraciŭ. In condica Moldoveĭ din 1796 vedem trecută pentru acest scop suma de 6538 leĭ.

Alte douĕ producțiunĭ ale țării, fórte căutate de Turcĭ, eraŭ céra și mierea.

Céra, în special cea verde din pădurile de teĭ ale Moldoveĭ cu mirosul eĭ balsamic, „cea maĭ frumósă și cea maĭ căutată din tótă Europa“ (cum o numesce Reicevich), se trimetea anual câte 9000 oca la Constantinopole, împreună cu o cantitate de 342 cântare de miere pentru mutpacul saŭ bucătăria împĕrătéscă. Condica luĭ Brâncovénu (p. 640) înregistréză, sub anul 1703 „mierea și céra împĕrătéscă ce s'aŭ dat după obiceiŭ împreună cu navlonul eĭ și cu poclonul

[1]) Cantemir *(Moldova,* 27): Nitrum ubique fere conficitur, quod campi Moldaviae fere omnes nigram, nitroque repletam terram monstrent.

[2]) Reicevich, 462.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

balgibașiĭ", ceea ce representă un total de 6617 talerĭ.

Maĭ târdiŭ, mierea o cumpĕraŭ în țară Turciĭ *balgiiĭ,* carĭ acaparaŭ acest product pentru Pórtă, pe când Hanul Tătarilor, trimetea pe fiecare an în Moldova câte un balgibașă al seŭ spre a lua în primire dajdia în miere, balgibașlîc, ce țara se îndatorase a furnisa de la Ieremia-Vodă.

Pe lângă acésta, țara maĭ era datóre să puie la dispositiunea ómenilor Porțiĭ mijlóce de transport (menzil): la fie-ce conac saŭ stațiune, se afla un numĕr de caĭ pentru serviciul lor gratuit, iar în cele douĕ capitale era câte un beilic saŭ casă destinată pentru adăpostirea lor. In condica Moldoveĭ din 1796, cheltuielile suportate în acel an pentru menzil, conace și beilic se urcă la 34941 leĭ.

In timp de războiŭ se adăogaŭ alte sarcinĭ, ca rechisițiunile în natură numite „sursat" (maĭ ales de la Calimah-Vodă) și imposite extra-ordinare ca baniĭ *imdatuluĭ* (1050000 leĭ), cu carĭ s'aŭ plătit léfa oștilor turcescĭ trimise în țară când cu Pazvantoglu.

Dar maĭ ales apĕsătóre eraŭ cererile repetate de podvedĭ saŭ care de transport („emmala") și de salahorĭ de săpat șanțurile pentru cetățile numeróse, ce Turciĭ posedaŭ în Muntenia de-a lungul Dunăriĭ și în Moldova despre Polonia.

Ricaut, care a descris starea Imperiuluĭ otoman din mijlocul sec. XVII, ne dă următórea informațiune asupra dărilor Moldoveĭ și Munteniei către 1650:

Moldova plătia: Sultanuluĭ 120 pungĭ, 10000 oca de céră, 10000 oca de miere, 600 cântare seŭ pentru arsenal,

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

5 oca de pieĭ argăsite, 500 bucăţĭ canavaţă pentru haine şi cămăşĭ robilor de pe catarge, 1330 oca céră pentru arsenal, mareluĭ Vizir 10 pungĭ şi pieĭ de samur, chehaieliĭ 1 pungă, defterdaruluĭ 1 pungă.

Apoĭ la fie-care 3 anĭ: Sultanuluĭ 150 pungĭ, Valideliĭ 50 pungĭ, favoriteĭ Sultanuluĭ 10 pungĭ, luĭ Câzlar-Aga 10 pungĭ şi mareluĭ Vizir cât póte stórce.

Muntenia plătia: Sultanuluĭ 260 pungĭ, 15000 oca céră, 15000 oca miere, mareluĭ Vizir 10 pungĭ, defterdaruluĭ 1 pungă şi 1 blană de samur, luĭ Câzlar-Aga 12000 aspri, chehaieliĭ Vizirului 1 pungă şi 1 samur[1]).

§ 77. Veniturile Domnuluĭ. — Iraturile saŭ veniturile speciale ale Domnieĭ constaŭ din rusumaturĭ adică din contribuţiunĭ indirecte pe mascurĭ (goştină), stupĭ (desetină), oierit, vinăriciŭ, ocne şi vămĭ, carĭ se adjudicaŭ sub numele de „huzmeturĭ“; apoĭ din avaeturĭ saŭ taxe speciale la numirea într'o funcţiune.

Boieriile, cele marĭ ca şi cele micĭ, îşĭ aveaŭ fie-care veniturile lor particulare conforme ranguluĭ ce ocupaŭ. Ast-fel marele Postelnic avea în Moldova ca anume venit *mortasipia,* o taxă specială pe cântărirea mărfurilor şi pe vînḑarea vitelor.

Pentru procurarea atâtor resurse, clasa dominantă apĕsa poporul — sub care se înţelegea ţăraniĭ, breslele, isnafurile — cu birurile cele maĭ împovărătóre: dijmărit, fumărit, gărdărit, văcărit şi o ḑecime de alte angarale.

Dările impuse maĭ ales ţăranilor n'aveaŭ nicĭ o margine şi ele se regulaŭ după bunul plac al Domnuluĭ[2]). Până unde putea merge o

---

[1]) Ricaut, *Histoire de l'Etat présent de l'Empire Ottoman.* Amsterdam, 1670, p. 154 („compte très fidèle et très exacte et que j'ai eu d'une personne qui a été Vaïvode pendant plusieurs années en Moldavie et en Valachie“).

[2]) Cantemir, *Mold.* 122: Tributi tantum solvit (rusticus), quantum edixerit princeps, nec ullius ei praescribitur modus vel terminus.

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)

procedare așa de arbitrară, se póte vedea din lista dărilor noue scóse de un singur Domn fanariot, de Mihaiŭ Racoviță, în a treia sa Domnie (Amiras III, 140): desetina e îndoită, crâșmărit câte 5 leĭ de pivniță, prisăcărit câte doĭ ughĭ de prisacă, morărit de tótă móra câte doĭ ughĭ, țigănărit și pe urmă văcărit...

BDD-B369-04 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:49 UTC)